

Jakten på den største forskningspotten

Å få et Senter for fremragende forskning er ikke noen søndagstur. Etter to år står 36 søkere igjen i kampen om 1,8 milliarder kroner.

Side 16–21

Velkommen, pragmatisme

Er Unio-samarbeidet med Akademikerne eit adjø til solidaritet?
Det er snarare eit velkomen til pragmatisme.

FOTO: JULIA LOGE

Unio og Akademikerne fann kvarandre i lønsoppgjeret. Her ved Guro Elisabeth Lind, leiar i Forskerforbundet og Unio stat (t.v.) og Kari Tønnessen Nordli, leiar av Akademikerne stat.

At utdanning skal løne seg, må vere det minst omstridde i Forskerforbundet. Som forbundsleiinga har innprenta dei siste månadene: Utdanningsgruppene i staten tapar på to frontar – både i høve til statstilsette med lågare utdanning og til høgt utdanna i privat sektor. Korleis når ein best desse måla?

Dei fyrste ymta kom etter lønsoppgjeret i fjor. Guro Elisabeth Lind, leiar av Forskerforbundet og hovudsamanslutninga Unio stat, sa til Forskerforum: «Det er ikke noen hemmelighet at vi har fått lite drahjelp av våre samarbeidspartnere i dette oppgjøret.» Ho utdjupa: «Vi hadde jo et uttalt mål om reallønnsøkning til alle. Også dem med lengst utdanning. Og det har vi ikke fått noen drahjelp til i dette oppgjøret. Snarere tvert imot.»

Lind var misnøgd med lågtlønnsprofilen i oppgjøret, som treffe LO- og YS-medlemmene betre enn Unio-medlemmene, som jamt over har lengre utdanning. Forskerforbundet og Unio stat opna for å samarbeide

om ein felles tariffavtale med Akademikerne i staden for LO og YS. Hovudskilnaden er at Akademikerne fordeler all løn lokalt, medan avtalen for dei tre andre har hatt ein kombinasjon av sentrale og lokale tillegg. Staten har elles over tid prøvd å vri lønsdanninga over til å verte lokal. Mellom anna har dei sentrale justeringane – som kunne heve spesielle stillingsgrupper – forsvunne heilt.

Då lønsoppgjeret starta i vår, var samarbeidet mellom Unio og Akademikerne eit faktum. Nyorienteringa har vekt engasjement på bae sider. Bakteppet er mellom anna at Forskerforbundet i 2005 melde seg ut av nettopp Akademikerne for å vere med på stiftinga av Unio i staden. Hovudargumentet var ulikt syn på lønspolitik i offentlig sektor og ein standhaftig vilje til eit stort innslag av sentral lønsdanning. Valet vekkjer kjensler og tangerer – minst – ideologiske spørsmål. Kor differensiert skal lønsutviklinga vere?

«Om vi støtter at de langtidsutdannede skal få høyere lønn og hente inn etterslepet? Ja, det støtter vi.» Dette var det kontante

svaret frå Belinda Eikås Skjøstad, hovudtillitsvald ved Universitetet i Oslo, då Forskerforum loddastemninga. Mange av dei største lokallaga vi fekk i tale har slutta opp om den nye samarbeidspartnaren og dermed lokal lønsdanning. Jo Rune Ugulen Kristiansen, hovudtillitsvald i Arkivverket, kan målbera motstanden: «Blant mine medlemmer er motstanden unison. Vi frykter at det vil medføre økte lønnsforskjeller, mer trynefaktor og at vi i praksis gir fra oss streikeretten. Jeg er sterk motstander.»

Sikkert er iallfall at streikeretten gjeld berre på det sentrale forhandlingsresultatet – ikkje på utfallet av dei lokale forhandlingane.

Kan vi vente oss større lønsskilnader i gruppene Forskerforbundet organiserer? Ikkje nødvendigvis. Forskerforum har gått gjennom protokollane frå lønsoppgjeret ved dei fem største universiteta i fjor. Den gongen var altså Forskerforbundet del av avtalen Unio, LO og YS saman hadde med staten. Det generelle tillegg i denne avtalen var på 1,4 prosent. Akademikerne, som forhandla alt lokalt, brukte jamt over ein større del av potten til generelt tillegg. NTNU var unntaket med 1,2 prosent til generelt tillegg. Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Oslomet låg alle på minst 1,5 prosent i generelt tillegg, og UiT Noregs arktiske universitet var oppe i 2,3 prosent i generelt tillegg pluss eit kronetillegg til alle i full stilling.

No er fasiten på plass. Ikkje om valet var strategisk eller ideologisk rett, heller ikkje om korleis nyorienteringa vil slå ut over tid. Men vi veit at ramma i offentlig sektor vart på 3,84 prosent, så vidt over frontfaget der ramma var på 3,7. Dermed har dei langtidsutdanna i staten teke iallfall eit lite steg for å nærme seg privat sektor. Korleis oppgjøret vil slå ut for den enkelte, veit vi ikkje før dei lokale oppgjera er gjort unna.

Les meir om lønsoppgjeret på side 2–4, og følg med på Forskerforum.no. Neste blad kjem ut i starten av september.

God sommar!

**«Kan vi vente oss større lønsskilnader i gruppene
Forskerforbundet organiserer?
Ikkje nødvendigvis.»**

Kjetil A. Brottveit
redaktør

16 Veien til topps

Får forskningsmiljøet ditt status som Senter for fremragende forskning, så har du gjort det. Møt forskerne som venter spent på avgjørelsen.

24 Kraft og kunnskap

– I energidebatten er det mye synsing og antakelser, sier Kristin Gulbrandsen Frøysa, energidirektør ved UiB. Hun mener akademia må trå til for å tette kunnskapshullene.

28 Mer moll for barn

Med nyinnspilt musikk og en app vil en forskergruppe ved Oslomet påvirke og utvikle sangrepertoaret i skole og barnehage.

4 – Vi er ikke NTL

Lønnspolitikken til Norsk Tjenestemannslag (NTL) er ikke vår lønnspolitikk, sier Kjell Erik Lommerud i Forskerforbundet. – Vi er ikke for lik lønn for alle, sier han.

6 Dette betyr lønnsoppgjøret

Rammen for lønnsoppgjøret i offentlig sektor ble 3,84 prosent. Hva betyr dette i praksis?

8 – En oppkonstruert krise

Elleve tidligere styremedlemmer i Forskningsrådet kalte krisen i Forskningsrådet oppkonstruert. Hva er situasjonen nå?

10 Opplevde forskningstyveri

Et artikkelmanus er innom mange hender på veien til publisering. Hva hvis noen stjeler det underveis? Det opplevde Ingeborg Flagstad.

12 Midlertidige sykehusforskere

Medregnet postdoktorene er over halvparten av forskerne ved Oslo universitetssykehus midlertidig ansatt. Pilar Ayuda-Durán hadde fem kontrakter på fire år.

FASTE SIDER

- 14 Innland
- 22 Utland
- 32 20 nøtter
- 33 Ti kjappe
- 34 Bøker
- 37 Aldri anna enn språk
- 38 Kronikk
- 40 Tilbakeblikk
- 41 Gjesteskrubenten
- 42 Debatt
- 45 Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 6/2022 – 54. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo. Telefon: 21 02 34 00

ANSVARLIG REDAKTØR: Kjetil A. Brottveit, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: Julia Loge, julia.loge@forskerforum.no,

JOURNALISTER: Lina Christensen, lina.christensen@forskerforum.no

Asle Olav Rønning, asle.olav.ronning@forskerforum.no

Jørgen Svarstad, jorgen.svarstad@forskerforum.no,

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

ANNONSER: Salgsfabrikken v/Ann-Kristin Valby (Kikki)

E-post: annonser@forskerforum.no. Mobil: 901 19 121

Design: Concorde Design. Trykk: Ålgård Offset.

ISSN 0800-1715. Opplag: 22 314

KJELL ERIK LOMMERUD

Professor i økonomi og hovedtillitsvalgt for
Forskerforbundet ved Universitetet i Bergen.

AKTUELL: Lønnsoppgjøret i staten som endte med
at Unio inngikk tariffssamarbeid med Akademikerne.
I tillegg fikk staten et nytt lønssystem.

– DE FÅR NULL I ANSIENNITET

Postdoktorer og universitetslektorer kommer dårligere ut i omleggingen
til nytt lønssystem i staten, mener Kjell Erik Lommerud.

Partene unngikk streik i årets lønnsoppgjør. Et nytt statlig tariffssamarbeid mellom Unio og Akademikerne kom på plass. Og staten har fått et nytt lønssystem. Det er både vinnere og tapere i årets lønnsoppgjør, mener Kjell Erik Lommerud, hovedtillitsvalgt i Forskerforbundet ved Universitetet i Bergen.

– En ting som er viktig, er at hele ansiennitetssystemet er endret. Det gjelder for alle arbeidstakere i staten uansett hvilken organisasjon du er organisert i. For gruppene som har automatiske ansiennitetsopprykk, vil det vanligste nå være at man får 1,1 prosent i året i ti år. Samtidig vil det være ansiennitet i stillingen og ikke gjennom livet som teller.

– **Hvem har mest grunn til å være fornøyde?**

– Omleggingen av ansiennitetsstigen er mest fordelaktig for førstemanuensere som ligger høyt plassert fordi de har stanget i taket på lønnstrinn 74, hvor ansiennitetsutviklingen slutter. De vil da kunne nyte godt av til sammen elleve prosent tillegg over ti år, mens de før fikk ingenting i automatiske opprykk.

– **Og taperne?**

– For en del grupper har ansienniteten hittil telt for hele livet, men nå går vi over til å telle ansiennitet i stilling. Det betyr at en universitetslektor i 40-årene som kommer fra en stilling i skoleverket, taper ganske mye. De får null i ansiennitet. Det blir viktig å løfte startlønnen for disse gruppene. Postdoktorer og yngre forskere har typisk fått et lønnstrinn i året i ansiennitetsopprykk, nå får de 1,1 prosent i året, som er betydelig mindre.

– **Hva med det økonomiske oppgjøret?**

– Ansatte på LO og YS-siden kom bitte lite grann bedre ut enn ansatte på Unio- og Akademikerne-siden. Sånn sett er det et lite tap. Men i hvilken grad overgangen til et samarbeid med

Akademikerne er bra eller dårlig, må man se på over flere år, siden dette har med overheng, glidning og teknikaliteter å gjøre som endrer seg fra år til år.

– **Hvorfor tror du LO og YS kom bedre ut?**

– Det tror jeg skyldes overhengen, altså at effekten av lønnstillegg som var gitt seint i fjor, var større hos Akademikerne enn hos LO og YS. Dermed ble det trukket mer i Akademikerne og Unio-avtalen. Men forskjellen er ikke større enn at det kan justeres i de lokale oppgjørene.

– **Forskerforbundet har snakket mye om at høyt utdannede i offentlig sektor har havnet bakpå i lønnsutviklingen. Er resultatet godt nok til å utjevne de forskjellene?**

– Nei, ikke i det hele tatt. Den lave lønnsutviklingen som har vært over tid i universitets- og høyskolesektoren, er massiv. På UiB er det grupper som i en tiårsperiode har sakkert opp mot 15 prosent etter lønnsutviklingen i samfunnet generelt. Da snakker vi om beløp av en helt annen størrelsesorden enn noen få promiller. Gruppene ved UiB som har havnet virkelig bak, er forskere, postdoktorer, stipendiater og ingeniører.

– **Hvorfor var det riktig å slå seg sammen med Akademikerne i det statlige tariffoppgjøret?**

– Jeg er ganske agnostisk i dette spørsmålet, vi får se hvordan dette blir. For min del så har jeg ikke så mye imot at de lavtlønnede på universitetet får litt høyere lønnstillegg, for eksempel stipendiatene. Men det som har vært problematisk, er at de som har betalt for omfordelingen, er alle som tjener over lønnstrinn 65 som er organisert i Forskerforbundet, mens de som er organisert i Akademikerne, slipper unna. Dette skaper en uheldig konkurransesituasjon mellom organisasjonene.

– **Det nye tariffssamarbeidet betyr at det skal forhandles om all lønn lokalt. Når dere snart begynner forberedelsene til de lokale lønnsforhandlingene, vil det foregå som før, eller må dere jobbe annerledes?**

– Vi må ta én avgjørelse lokalt vi tidligere ikke har vært involvert i: Vi må bli enige med Akademikerne om hvor mye av pengene som skal brukes på generelle tillegg, og hvor mye som skal brukes på individuelle forhandlinger. LO og YS har brukt 70 prosent av potten på generelle tillegg. Det er noe mer enn det vi har pleid å ligge på: 50 prosent. Så er spørsmålet om vi skal følge LO og YS, eller om vi skal følge det vi selv har pleid å gjøre. I tillegg må vi i de neste oppgjørene fokusere på folk som taper på omleggingen av ansiennitetsstigene.

– Ansatte på LO og YS-siden kom bitte lite grann bedre ut enn ansatte på Unio- og Akademikerne-siden.

- **Hvordan kommer det generelle tillegg som LO og YS får nasjonalt, til å påvirke nivået Forskerforbundet krever lokalt?**
- LO/YS kommer med sitt generelle tillegg først, siden det settes sentralt. Men jeg tenker at når 80 til 90 prosent av de ansatte på universitetene ligger i vår avtale, da kan vi ikke ha en situasjon der NTL og Parat bestemmer det generelle tillegg for alle de andre.
- **Hva sier du til medlemmer som er redd for at lokale forhandlinger er lik trynefaktor?**
- Det er så store forskjeller i produktiviteten ved universitetene at det etter min mening rettferdiggjør at man gjør forskjell på folk lønnsmessig. Det finnes ingen steder i staten der folk har samme stillingsbeskrivelse, men der lønnsforskjellene er så store som blant professorene. Vår rolle som fagforening er da å passe på at dette gjøres på en saklig måte og ikke basert på synsing.
- **Det er også noen som mener at lokale lønnsforhandlinger fører til større lønnsforskjeller. Er det grunn til bekymring?**
- Det er i hvert fall sant. Så må de bestemme selv om de skal være bekymret. Det er klart at folk som arbeidsgiverne mener

har gjort en innsats, oftere vil få gjennomslag enn folk som i mindre grad prioriteres av arbeidsgiveren. Om det er bra eller dårlig, er en vurderingssak. En sidebemerkning er at vi ikke er NTL. NTLs lønnspolitikk er ikke vår lønnspolitikk, vi er ikke for lik lønn for alle. Vi er ikke mot at ting bestemmes lokalt, vi er for prosentvise tillegg, og ikke for stor grad av kronetillegg.

– **Har Unio gitt fra seg streikeretten?**

– Ja, på et vis. Man har bare streikerett på det som foregår sentralt, ikke det som foregår lokalt. Hvis flere ting skal avgjøres lokalt, er det færre ting å bruke streikeretten på. Men så er det sånn at det veldig sjelden har vært streik i staten, og det kommer sjelden noe ut av det. Spørsmålet er hva man har hatt å true med før. Jeg mener vi har forhandlingsstyrke lokalt, selv om vi nå ikke har formell streikerett. Arbeidsgiverne er konsensusorienterte og hører på hva vi sier.

– **Betyr det at arbeidsgiverne får litt mer makt over lønnen?**

– I praksis tror jeg ikke det. De hører på hva vi sier.

✦ AV LINA CHRISTENSEN

■ – I årets oppgjør har vi ikke fått noe spesielt bedre oppgjør sammenlignet med LO og YS-avtalen. Den ble minst like god, sier Kjell Erik Lommerud.

FOTO: JULIA LODGE

Dette betyr lønnsoppgjøret

Rammen i lønnsoppgjøret er 3,84 prosent. Men det betyr ikke at lønnen går opp 3,84 prosent.

LØNNSOPPGJØRET Unio har laget en felles tariffavtale med Akademikerne i årets lønnsoppgjør i staten. Det betyr noen endringer. For å forklare hvordan dette fungerer, har Forskerforum fått hjelp av en fiktiv førsteamanuensis som heter Fredrik, og som er medlem i Forskerforbundet.

UT MED LØNNSTABELLEN

Gjennomsnittslønnen for førsteamanuenser i staten var 694 343 kroner i fjor, ifølge Forskerforbundets lønnsstatistikk, så det er utgangspunktet for Fredriks fiktive lønn. Hittil har Fredrik Fiktiv sagt at han har lønnstrinn 74. Det er det nå slutt på. Lønnstabellen, med lønnstrinn og lønnsrammer, er vekk for Forskerforbundet-medlemmer. Heretter må han oppgi lønn i kroner.

INN MED LØNNSSTIGE

Dette nye lønssystemet i staten gjelder begge tariffavtalene. De nye lønnsstigen er ikke en slags tabell Fredrik Fiktiv kan slå opp i, men et abstrakt uttrykk for at han nå kan vente seg automatisk lønnsøkning.

I lønnstrinn 74 var Fredrik Fiktiv på kanten til å sprengte den gamle lønnsrammen. Årsaken var at han hadde fått med seg ansiennitet fra militærtjenesten, en ansettelse som vitenskapelig assistent og perioden som stipendiat. Det vil si at han hadde fått elleve års ansiennitet, selv om han bare har jobbet som førsteamanuensis i tre år.

Nå nullstilles dette. Fredrik Fiktiv får med seg tre faktiske år inn i en tiårig lønnsstige. Dermed får han 1,1 prosent ansiennitets tillegg hvert år de neste sju årene. Men hvis han blir professor, er det slutt på stigen. Da må han

hente inn lønnsveksten gjennom tillegg i lønnsoppgjørene.

HVORDAN 3,84 ER 2,46

Nå blir det litt teknisk og ganske talltungt for Fredrik Fiktiv, men hold ut. Rammen som er forhandlet fram i lønnsoppgjøret, er 3,84 prosent. Det betyr ikke at Fredrik Fiktiv får 3,84 prosent mer i lønn. Først trekkes det fra 2,2 prosent til overheng, glidning og fellesbestemmelser.

Da sitter man igjen med en disponibel ramme på 1,64 prosent. Men det er for hele året, og lønnstillegg gis fra 1. mai. Siden tillegget ikke gis fra nyttår, men fra 1. mai, må prosenten være høyere for å gi samme effekt. Derfor blir summen som sendes til lokale forhandlinger, 2,46 prosent.

Det er dette fagforeningen til Fredrik Fiktiv

Lønnsstiger

Lønnsrammer, lønnstrinn og lønnstabeller blir nå erstattet av en ansiennitetsstige:

Kort stige

- 1,1 prosent årlig økning i ti år
- Gjelder for forskere med doktorgrad (stillingskode 1109), høyskolelærere, postdoktorer, førsteamanuenser, førstelektorer, førstebibliotekarer og førstekonsulenter.

Lang stige

- 1,1 prosent årlig økning i ti år, deretter 0,55 prosent i seks år
- Gjelder for alle i Meteorologisk institutt, forskere med mastergrad (stillingskode 1108), universitets- og høyskolelektorer, universitetsbibliotekarer og avdelingsingeniører (stillingskode 1084 og 1085).

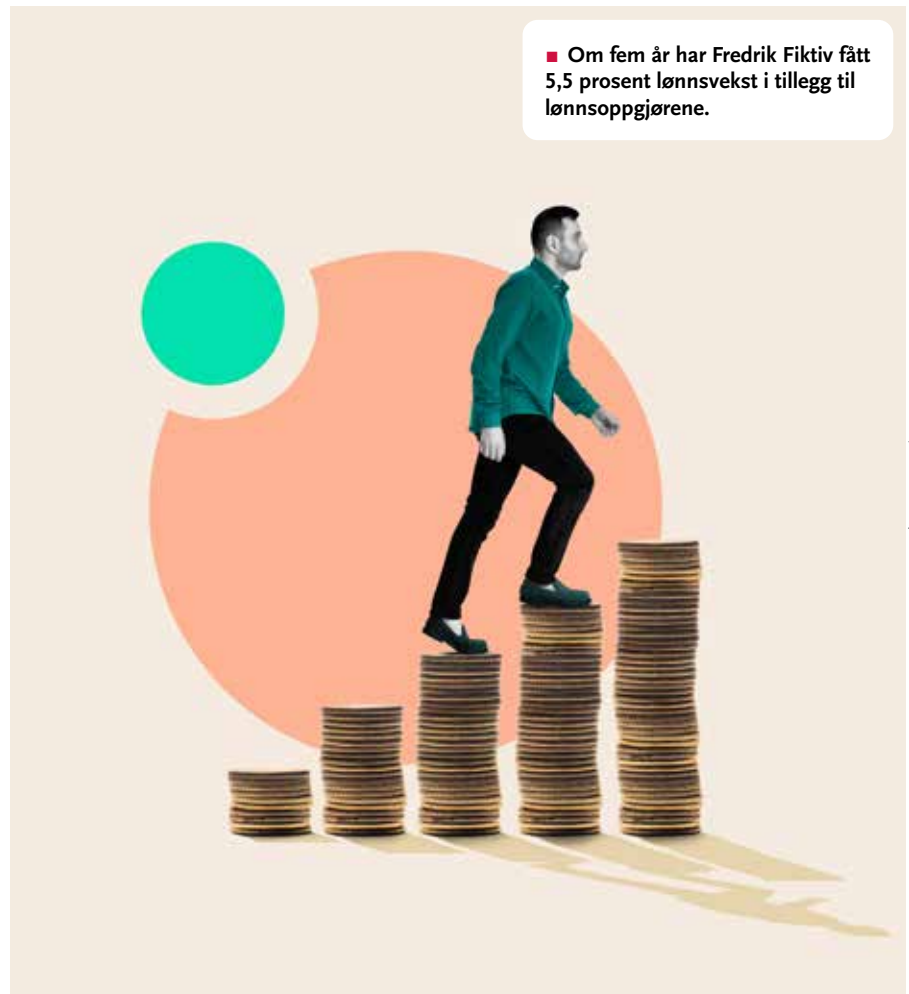
Ingen stige

- Ingen automatiske økninger
- Gjelder for forskere på førstenivå (stillingskode 1110 og 1183), dosenter, professorer, ledere, rådgivere, seniorrådgivere og spesialrådgivere og seniorrådgivere og seniorrådgivere.

Bratt stige

- Stipendiater får tre prosent årlig lønnsøkning i inntil fire år.

■ Om fem år har Fredrik Fiktiv fått 5,5 prosent lønnsvekst i tillegg til lønnsoppgjørene.

ILLUSTRASJON: SVETAZI/SHUTTERSTOCK

for deg

og arbeidsgiveren hans nå skal forhandle om. De kan velge å gi alt som et generelt tillegg. I så fall får Fredrik Fiktiv 17 080 kroner mer i lønn.

Sannsynligvis velger de ikke denne løsningen.

Kanskje blir halvparten, 1,2 prosent, gitt som et generelt tillegg. Da får Fredrik Fiktiv 8332 kroner ekstra. I dette fiktive eksempelet blir fagforeningen og arbeidsgiveren lokalt enige om at alle avdelingsingeniørene trenger et lønnsløft, og setter av 0,5 prosent til et slikt gruppetillegg.

Da er det 0,76 prosent igjen til individuelle tillegg. For å få sin del av denne kaken bør Fredrik Fiktiv sende et lønnskrav til fagforeningen, slik at de kan få ham med i forhandlingene til høsten.

FORSKJELLER MELLOM AVTALENE

Med Akademikerne og Unio på en side og LO og YS på den andre siden er det nå to nesten like store tariffavtaler i staten. Hvis Fredrik Fiktiv hadde vært medlem i LO-forbundet NTL i stedet, ville han allerede visst at han får 1,7 prosent lønnsøkning, som med hans lønn er 11 804 kroner. I den avtalen er 70 prosent av midlene allerede fordelt, mens 30 prosent sendes til lokale forhandlinger.

ALLE ER IKKE VINNERE

For Fredrik Fiktiv er den nye ordningen fordelaktig. Men det er andre som ikke kommer like heldig ut.

Postdoktorene er ett eksempel. De lå i samme lønnsramme som Fredrik Fiktiv, men ofte med lavere ansiennitet. Dermed kunne de vente å gå opp ett lønnstrinn i året, eller rundt 10 000 kroner. Med postdoktorers gjennomsnittslønn på 590 000 kroner i året vil 1,1 prosent bare gi rundt 6500 kroner i ekstra. Hadde postdoktoren heller vært organisert i NTL, ville denne i årets lønnsoppgjør også fått del i LO og YS sitt lavlønnstillegg på 10 000 kroner heller enn et prosenttillegg.

For universitets- og høyskolelektorer har lang ansiennitet vært en fordel, for det siste året i lønnsrammen hoppet de opp fire trinn. LO og YS har avtalt overgangsordninger for disse og andre som mister fordelene som lå i å få maksimum ansiennitet. Det har ikke Akademikerne og Unio. Det vil bli nok en brikke de må finne ut av i det lokale oppgjøret.

✦ AV JULIA LOGE

Se også intervju med Kjell Erik Lommerud om lønnsoppgjøret på side 4.

– DET MERKES PÅ ET MUSEUMSBUDSJETT

Museer har problemer med høye drivstoff- og strømpriser.

FOTO: VEST-AGDER-MUSEET

■ D/S Hestmanden skal være et flytende museum for norske krigsseilere. Nå er seilasene truet av høye drivstoffpriser.

MUSEUM Mange museer som har slitt med høye kostnader de siste månedene, har bedt kultur- og likestillingsminister Anette Trettebergstuen (Ap) om å komme på banen. Men da revidert nasjonalt budsjett ble presentert i mai, var det få gode nyheter.

En del museer som har ansvar for teknisk industrielle anlegg, rammes av økte drivstoffkostnader, forteller leder ved Vest-Agder-museet, John Olsen.

– Når vi sammenligner drivstoffkostnadene med i fjor, ser vi en økning på 70 prosent, sier Olsen, som i april sendte et brev til Kulturdepartementet og Klima- og miljødepartementet om saken. Men regjeringen har så langt ikke foreslått kutt i avgiftene på bensin og diesel.

ET FLYTENDE MUSEUM

Vest-Agder-museet forvalter flere kulturminner som er avhengige av drivstoff. Det er særlig dampskipet D/S Hestmanden som byr på utfordringer. I 1995 vedtok Stortinget at skipet, som ble bygd i 1911, og som var på sjøen under første og andre verdenskrig, skal være et flytende museum for norske krigsseilere.

– Hensikten med skipet var at det skulle flytte seg fra havn til havn og være et minnesmerke for hele landet. Det er klart at de økte drivstoffkostnadene begrenser mulighetene for seilaser og for å være et kulturminne for hele landet.

I fjor la D/S Hestmanden ut på en omfattende tur for å markere et pandemi-forsinket 75-årsjubileum for frigjøringen: fra

Kristiansand til Tromsø, videre til Larvik og så tilbake til Kristiansand. Årets planlagte tur er ikke fullt så vidstrakt: Via en del havner skal den til Bergen, så en tur innom Arendalsuka før den vender tilbake til Kristiansand.

– Hvis vi skulle gjennomført fjorårets markering i år, så ville drivstoffkostnadene vært nesten 700 000 kroner mer. Det merkes på et museumsbudsjett, sier Olsen.

MÅ KUTTE ÅRSVERK

Også de høye strømprisene spiser av museumsbudsjettene. Det er urimelig at forvaltningen av kulturarven og publikumstilbudet skal bli skadelidende av de høye strømprisene, mener Stine Skrutvold Skjæret, kommunikasjonssjef ved Anno museum i Innlandet.

– Jeg er selvfølgelig kjempeskuffet over at det ikke kommer noen kompensasjonsordning, og heller ikke noe til enøktiltak, som kunne hjulpet oss til å spare enda mer, sier Skjæret.

Tidligere i år fikk museet en dobling av strømregningen, fra tre millioner kroner i fjor til seks millioner kroner i år. Nå er prognosen at de får en strømregning på elleve millioner kroner i stedet for seks. Museet har også sett seg nødt til å redusere staben, og fra august har de fem færre årsverk.

– Det er litt paradoksalt at de som tjener på økte strømpriser, ikke viser noen interesse for hjelpe oss, sier Skjæret.

✦ AV LINA CHRISTENSEN

Hva skjer i Forsknings

Norges forskningsråd har hatt fire dramatiske uker. Det er ikke over ennå.

■ – Jeg mener at alle er tjent med at vi får ryddet opp, sier Ola Borten Moe.
Foto: Stig Lysberg Solum / NTB

■ – Vi skal gjøre det vi kan for å komme med raske avklaringer, sier Forskningsrådets styreleder Kristin Halvorsen.
Foto: Berit Roald / NTB

■ – Det er ikke lett å se hvordan dette skulle fungere i praksis, sier spesialrådgiver Egil Kallerud i NIFU.
Foto: NIFU

■ Administrerende direktør Mari Sundli Tveit i Forskningsrådet har full tillit hos det nye styret.
Foto: Forskningsrådet

1 HVORDAN BEGYNTE DET HELE?

12. mai avsatte forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe styret i Norges forskningsråd. Forskningsrådet (NFR) står i en alvorlig økonomisk situasjon, var begrunnelsen.

– Det er lovet mer penger enn Forskningsrådet har fremover, og det må vi rydde opp i, var budskapet fra Borten Moe samme dag.

Tidligere SV-leder og statsråd Kristin Halvorsen fikk ansvaret for å lede det nye styret og ryddejobben.

– Dette er uvanlig og oppsiktsvekkende, sa politisk analytiker Aslak Bonde til Forskerforum om kastingen av styret.

Det er ikke hverdagskost i norsk forvaltning at et helt styre skiftes ut på denne måten, slo Bonde fast. Han mente det kunne se ut som om hele NFR ble satt under administrasjon.

Samtidig fikk administrerende direktør Mari Sundli Tveit full tillit hos det nye styret.

2 HVA ER SITUASJONEN?

Det er det stor uenighet om. NFR hadde ifølge en foreløpig gjennomgang fra konsulentfirmaet KPMG 2,5 milliarder kroner i ubrukte reserver ved inngangen til 2022. Samtidig ligger det an til at hele denne buferen er brukt opp innen utgangen av året.

Ved utgangen av 2023 kan det mangle 1,9 milliarder kroner om det ikke gjøres tiltak. Ved utgangen av 2024 kan det mangle 2,9 milliarder kroner.

Det avsatte styret godtok imidlertid ikke at det var noen økonomisk krise i NFR.

«Realiteten er at dette er en oppkonstruert krise», skrev elleve av de tidligere styremedlemmene i et innlegg i Aftenposten.

Uenigheten dreier seg blant annet om spillereglene for hvordan NFR kan bruke pengene som bevilges fra Stortinget. Ola Borten Moe mener at NFR har brukt penger på en annen måte enn bestemt, og i tillegg har brukt mer penger enn tilgjengelig.

Det avsatte styret hevder at styringen av økonomien i NFR har vært godt forankret i Kunnskapsdepartementet under Borten Moes forgjengere i statsrådstolen, og at dagens situasjon kunne vært løst uten dramatikk.

3 HVORDAN KUNNE DET GÅ SÅ GALT?

I en periode har NFR hatt store avsetninger, det vil si ubrukte penger, ved årets slutt. Det har rådet hatt lov til, gjennom en ordning kalt nettobudsjettering. Den forrige regjeringen, ledet av Erna Solberg, ønsket å få redusert disse avsetningene og gjennomførte fra 2018 kutt flere år på rad i NFRs budsjetter.

NFR ble bedt om å opprettholde aktivi-

tetsnivået, noe som gjorde at det gikk mer penger ut enn det kom inn. Samtidig ble det lovet at kuttene var engangskutt, og at bevilgningene skulle tilbakeføres. I debatten har det vært sagt at kuttene ble regnet som et «lån» fra ett år til et annet, og at pengene skulle komme tilbake på neste års budsjett eller seinere. Pengene kom ikke tilbake. Alt dette kan ha skapt en uoversiktlig situasjon.

– Hele konseptet med å bruke avsetninger til nye investeringer er problematisk. Sett utenfra er det ikke lett å se hvordan dette skulle fungere i praksis. Så mye viser seg nå å ha vært uklart at det ikke er overraskende å se den tilsynelatende kollapsen som nå har skjedd, sier spesialrådgiver Egil Kallerud ved Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU).

Han peker på at det har vært lite informasjon å hente i de årlige statsbudsjettene på dette punktet. Samtidig er han kritisk til at NFR og KD, som hadde flere år på seg til å bli enige om hvordan dette skulle gjøres, ikke ser ut til å ha avklart dette viktige spørsmålet.

4 BRØT FORSKNINGSRÅDET REGLENE?

En rapport fra Direktoratet for økonomistyring (DFØ) står sentralt i diskusjonen. NFR får penger fra 15 ulike departementer og en rekke ulike poster på statsbudsjettet. I DFØ-rapporten pekes det på at penger avsatt til ett formål har vært brukt til et annet. I rapporten går det fram at NFR ikke har hatt adgang til å omdisponere penger på denne måten. Det kan bare gjøres med en fullmakt fra Stortinget.

«Det er fortsatt behov for å rydde opp.»

KUNNSKAPS- OG HØYERE UTDANNINGSMINISTER OLA BORTEN MOE

rådet?

5 HVORFOR GIR EU-PROSJEKTER MER KRØLL?

Norske forskningsinstitutter har vært flinke og kapret mange tildelinger av forskningsmidler fra EU. Den såkalte RES-EU-ordningen er opprettet fordi EUs tildelinger tar utgangspunkt i en høyere grunnfinansiering enn norske forskningsinstitutter har. Ordningen gir de norske forskningsinstituttene automatisk penger fra Forskningsrådet når de vinner fram i konkurransen om forskningsmidler fra EU. Instituttene har hentet inn mer penger fra EU enn forutsatt. Det er satt av for lite penger til å dekke dette, noe som forverrer de økonomiske prognosene for NFR.

6 HVA BLIR KONSEKVENSENE FOR NORSK FORSKNING?

Det vet ingen i dag. Mange frykter betydelige kutt i utlysningen av forskningsmidler. Totalt utgjør bevilgningene til NFR om lag en firedel av totalt 42 milliarder kroner til forskning og utvikling på årets statsbudsjett, ifølge tall fra NIFU.

– Vi skal gjøre det vi kan for å komme med raske avklaringer og forslag til hvordan det kan løses på en god måte, har styreleder Kristin Halvorsen lovet.

Penger som er lovet skal ikke trekkes tilbake. Men NFRs planlagte tildelinger til fri grunnforskning gjennom FRIPRO i åra som kommer kan bli rammet. Også tildelingen av nye sentre for fremragende forskning, som skal skje i høst, kan stå lagelig til for hugg.

7 BLIR DET EN MYK LANDING?

3. juni sa Ola Borten Moe at han vil be Stortinget gi NFR fullmakt til en mer fleksibel bruk av bevilgningene fram til 2024. Det kan bety at NFR kan flytte ubrukte penger mellom budsjettposter. Det er dette NFR ifølge DFØ-rapporten har gjort fram til nå, men ikke har hatt lov til.

En slik fullmakt kan begrense behovet for rene kutt.

– Det er fortsatt behov for å rydde opp. Forskningsrådet må balansere hvor mye penger de bruker og har, men vårt initiativ overfor Stortinget vil kunne gi en mykere landing, sa Borten Moe.

Les mer om Forskningsrådet på side 15.

AV ASLE OLAV RØNNING

MILLIARDSPREKK FOR FORSKNINGSSENTRE

Styret i Forskningsrådet la én milliard ekstra på bordet og utvidet fra 10 til 22 sentre for fremragende innovasjon. Nå må de kutte 20 for å komme i balanse.

FORSKNINGSRÅDET En junidag i 2020 satt styret i Norges forskningsråd (NFR) samlet til videomøte. På dagsordenen sto SFI-er, sentre for fremragende innovasjon. De hadde fått inn 70 søknader, nå var de beste oppe til vurdering, fordelt i blokk A, B, C og D. Planen var å innvilge minst ti søknader, men administrasjonen i Forskningsrådet hadde sett gjennom andre budsjettposter og funnet penger til 17. Det var nok til blokk A og B, men ikke hele blokk C. Og så, i stedet for å gå gjennom senter for senter, foreslo styreleder Hilde Tonne å innvilge hele blokk C.

Tonne ønsker ikke å kommentere saken, og NFR henviser til områdedirektør Kristin Danielsen.

– Vi var i koronaåret, og det var fokus på å starte aktivitet, holde instituttene i gang og ikke få noen pauser i forskningsaktiviteten på grunn av pandemien, sier Danielsen på telefon fra Panama.

GÅR I MINUS

«Forskningsrådets styre vedtok å øke rammen betydelig for å gi fart til omstilling og langsiktighet i en krisetid», står det i årsrapporten for 2020.

SFI-ordningen skal legge til rette for langsiktig samarbeid mellom forskningsmiljøer og næringslivet. Hvert senter får inntil tolv millioner kroner årlig i minst fem år, i praksis som oftest i åtte år. Med 22 nye sentre økte også kostnadene, fra 960 millioner kroner til 2,1

milliarder kroner, ifølge NFRs langtidsbudsjett.

To år etter SFI-tildelingen er NFR i hardt vær. Posten fra Kunnskapsdepartementet som blant annet dekker SFI-er, vil mangle 1,69 milliarder kroner i 2024, ifølge papirer til NFRs styremøte 16. mai 2022.

Danielsen er likevel ikke i tvil om at det var riktig å øke tildelingen:

– Pengene hadde vi jo selvfølgelig, ellers hadde vi ikke gjort det. Vi var i en periode da vi fortsatt hadde store avsetninger som vi skulle prøve å få ned, forklarer hun.

20 SENTRE MÅ AVSLUTTES

Forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe har kritisert NFR for å ha dratt kredittkortet uten å tenke på regningen som kom til å komme.

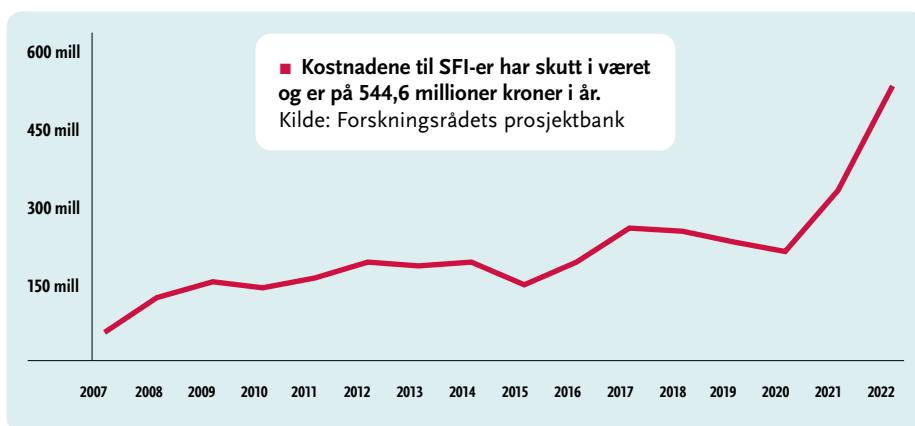
Men Danielsen mener dette ikke er et eksempel på at styret har dratt kredittkortet:

– Nei. Jeg føler ikke i ettertid at det lå noe uansvarlig i det, tvert imot, det var innenfor føringene vi hadde fra Kunnskapsdepartementet.

For å komme i balanse må opp mot 20 av de 39 sentrene avsluttes, står det i NFRs liste over mulige kutt, og nå jobber Forskningsrådet med mulige løsninger.

– Det er jo det ypperste vi kunne putte penger i. For Norge som nasjon, omstilling og norsk næringsliv er SFI-ene det ypperste vi har, sier Danielsen.

AV JULIA LOGE OG ASLE OLAV RØNNING

Manuset ble stjålet

Artikkelen om miljøtiltak i norske småbedrifter handlet plutselig om næringslivet i Chennai. Manuset til Ingeborg Flagstad ble stjålet av en ph.d.-student i India.

FORSKNINGSETIKK Det begynte som en gladsak. Ingeborg Olsdatter Busterud Flagstad så at en årsgammel artikkel hadde fått nye siteringer. Hun klikket videre i Google Scholar for å se hvordan artikkelen hennes ble brukt. Først ble hun glad, for det var ikke bare navnet som var gjengitt. Det så ut til at den nye artikkelen brukte hennes teori.

Flagstad er førstelektor i organisasjonspsykologi ved Høgskolen i Innlandets handelshøyskole, der hun jobber med en doktorgrad om grønn omstilling i norske bedrifter. En artikkel til avhandlingen var allerede publisert, den neste lå til vurdering hos tidsskriftet Cogent Business & Management. Den handler om miljøbevissthet i små bedrifter i Norge. Artikkelen hun nå satt og leste, var skrevet av Babin Dhas Devadhasan, en doktorgradsstudent i India, og handlet om miljøbevissthet i småbedrifter i Chennai, en indisk by med nesten ti millioner innbyggere. Artikkelen «The psychology of green entrepreneurship: Environmentally sustainable organizational climate in small-scale companies in India» ble publisert i tidsskriftet Vision 25. desember i fjor.

– EN UVIRKELIG FØLELSE

Flagstad fortsatte å lese og oppdaget at metoden var lik: Dette prosjektet hadde også gjort oppfølgingsintervjuer med ledere. Noe skurket. Doktorgradsstudenten hadde til og med samlet inn data hos småbedrifter i Innlandet i Norge.

– Så jeg leste videre og skjønnte at det var mitt manuskript. Da ble jeg ganske sjokkert. Det var ordrett likt vårt, bare at overskriften var endret til småindustri i India. Det var hele datamaterialet, med sitater fra intervjuer som vi hadde brukt i vårt manuskript, sier Flagstad.

Norge var byttet ut med Chennai, og det ga parodiske fraser som «Konteksten i Chennai er karakterisert av lite hierarki, selvstendige ansatte og høy grad av medbestemmelse».

Var det en spøk? Flagstad beskriver en merkelig, uvirkelig følelse, helt til hun innså alvoret:

– Så skjønnte jeg at noen hadde stjålet det, fått det ut før oss, og at jeg kunne miste en del av arbeidet med doktorgraden.

Nå lå hele materialet hennes på nett allerede, og den artikkelen som hun hadde ute til vurdering, ville blitt stoppet i en plagiatsjekk.

■ I lenestolen på hjemmekontoret opplevde Ingeborg Flagstad en akademikers mareritt.

KAMP FOR Å FÅ TILBAKE

Flagstad skrev til redaktøren og forfatterne. De fire medforfatterne, som bor i India, Sør-Afrika og De forente arabiske emirater, svarte henne ikke. Hos redaksjonen ble det ord mot ord. Hvordan kunne hun bevise at stoffet var hennes?

Så skrev Flagstad til forfatternes ledere.

– Da fikk jeg fort respons fra forfatteren i Sør-Afrika. Hun var stresset. Hun sa hun ikke visste at materialet var stjålet, og nå var hun redd for å miste jobben.

Forfatteren i Sør-Afrika, Natanya Meyer, hadde hjulpet til med språklige forbedringer og med å ta hensyn til fagfellenes kommentarer. Hun hadde også reagert på at noe skurket; språket var bedre enn tidligere arbeider fra doktorgradsstudenten, og den korresponderende forfatteren forklarte at artikkelen ble raskt publisert fordi han kjente redaktøren.

Meyer begynte å samarbeide med Flagstad om å få artikkelen trukket.

– Det var veldig bra å ha en av forfatterne på lag med oss, sier Flagstad.

– Så skjønte jeg at noen hadde stjålet det, fått det ut før oss, og at jeg kunne miste en del av arbeidet med doktorgraden.

INGEBORG FLAGSTAD, FØRSTELEKTOR

FOTO: ERIK NORDBY

INGEN REAGERTE

Flagstad synes det er skremmende at ingen reagerte på manuset, ikke engang sisteforfatteren, som er Devadhasans veileder og burde visst hva studenten jobbet med. Tidsskriftet Vision er utgitt av forlaget Sage, og regnes som seriøst. Fagfellene kunne også stilt spørsmål, for det er flere åpenbare paradokser, som at ansatte i Chennai, en by med årlig gjennomsnittstemperatur på 28 grader, viser miljøbevissthet ved å lukke døren for å ikke slippe ut varmen, og denne datainnsamlingen i Innlandet.

Det er heller ikke klart hvordan Devadhasan fikk tak i artikkelen. Flagstad sier at den publiserte artikkelen var samme versjon som den som lå til vurdering hos tidsskriftet Cogent. Ifølge Flagstad har Cogent undersøkt og mener det ikke er en av fagfellene som har stjålet artikkelen. Men hvem ellers og hvor mange som har hatt tilgang til manuset, det vet ikke Flagstad.

– Det er et mareritt for en forsker, for vi må ha tillit til fagfelleprosessene, men det er sårbart, du sender fra deg både manuser og ideer. Vi har ikke noe annet valg enn å stole på at de som får tilgang til manuskriptene, behandler dem på en god måte, sier Flagstad.

BER OM TILGIVELSE

Med Meyer på laget fikk Flagstad svar fra Devadhasan: «Jeg er ph.d.-student i India, og jeg trengte en publisering for å kunne sende inn avhandlingen min», skrev Babin Dhas Devadhasan i en e-post til Flagstad 13. februar.

Han frikjenner medforfatterne sine og ber om at artikkelen trekkes, men sier ikke hvordan han fikk tak i Flagstads manus.

«Jeg innrømmer at jeg, alene og på egen hånd, skaffet meg artikkelen på uetisk vis. Jeg skrev ikke artikkelen, men jeg sa til medforfatterne, som hjalp meg i publiseringsprosessen, at det var mitt arbeid. Jeg løy til dem og kan ha fått dem i trøbbel.»

«Jeg beklager feilene mine. Vær så snill å tilgi meg», avslutter han.

Derfra gikk det bare to dager før Flagstad fikk svar fra redaktørene om at Devadhasans artikkel ville bli trukket, noe som ble gjort i starten av mars.

I slutten av mai kom endelig Flagstads artikkel «The psychology of green entrepreneurship: Founder-driven development of green climate in small-scale companies» i tidsskriftet Cogent.

ANBEFALER PREPRINT

Flagstad oppsøkte biblioteket på høyskolen for å få hjelp. Universitetsbibliotekar Per Refseth ved Høgskolen i Innlandet har engasjert seg i arbeidsgiverens rolle når ansatte utsettes for forskningstyveri. I lys av Flagstads sak

og en tilsvarende historie ved NTNU denne våren mener han at universitetene og høyskolene burde legge en plan for hvordan de støtter sine ansatte.

– Det er en god idé at forskningsadministrasjonen, biblioteket og juristene snakker sammen på institusjonene og finner ut hva vi gjør, og hvilke råd vi gir, sier Refseth.

Refseth anbefaler også forskere å legge ut manuset på preprint-servere. Da er det publisert, slik at opphavsretten er sikret, og tidsstempelet vil vise hvem som hadde teksten først. Tidsskriftet Vision brukte plagiatskontrollen Turnitin, som også ville ha fått med seg en slik preprint og stoppet tyveriet fra å bli publisert.

Medforfatterne, tidsskriftsredaksjonen eller fagfellene burde ha kunnet oppdaget tyveriet og sagt stopp, mener Per Refseth.

Foto: HINN

BØR MELDES INN

Refseth kjenner til Flagstads sak, og noe av det han reagerer på, er medforfatterens rolle. Han mener de har opptrådt uetisk, siden de har fått forfatterskap uten å ha substansielle bidrag.

For det andre mener han at redaksjonen eller fagfellene burde ha reagert, og at det er grunn til å stille spørsmål ved deres rutiner.

Da blir det en sak for det statlige, norske kanalregisteret, som holder styr på hvilke tidsskrifter som holder en viss standard. De har også en kategori X for tidsskrifter som er under oppsyn.

– Jeg synes absolutt at det burde meldes inn til kanalregisteret. De har ikke mekanismer for å oppdage om et tidsskrift som har vært godkjent ikke burde være det lenger. Da trenger de tilbakemelding fra alle som er i kontakt med tidsskrifter.

Kanalregisteret administreres av Det nasjonale publiseringsutvalget, som godkjenner tidsskriftene og forlagene som legges i registeret. Vidar Røeggen leder sekretariatet for dette utvalget. Han mener at aktiv røkting av listen over godkjente tidsskrifter er et viktig tiltak.

– Jeg tror vi må være forberedt på flere slike saker, sier Røeggen.

♦ AV JULIA LOGE

Forskerforum har kontaktet Devadhasan og medforfatterne, men ikke fått svar.

– Det er vanskelig å planlegge

Sykeshusforskeren Pilar Ayuda-Durán hadde fem kontrakter på fire år.

FOTO: LINA CHRISTENSEN

■ – Forskning og vitenskap vil ha nytte av flere faste stillinger, sier Pilar Ayuda-Durán. Hun etterspør en klarere karrierevei for sykehusforskere.

MIDLERTIDIGHET Pilar Ayuda-Durán's norske forskningskarriere startet i 2014. Med et spansk forskningsstipend dro hun til Oslo universitetssykehus (OUS) for å forske på hvordan man kan forbedre behandlingen av leukemi- og hudkreftpasienter. Temaet opptok henne, og hun trivdes blant kollegaene. I tillegg oppfattet hun nordmenn som like stillferdige som menneskene i hjembyen Salamanca.

Derfor ble hun svært glad da hun fikk tilbud om å fortsette som postdoktor.

– I begynnelsen var jeg selvfølgelig lykkelig for at jeg i det hele tatt hadde fått tilbudet. Jeg trodde jeg skulle tilbake til Spania etter to år, sier Ayuda-Durán, som ikledd en bukse med budskapet «rebel» på sitter på kontoret sitt høyt oppe i Radiumhospitalets forskningsbygg.

– STRESSENDE

Men med det startet også karrieren som midlertidig ansatt: I perioden fra 2015 til 2019 hadde hun fem postdoktorkontrakter av varierende lengde. Den korteste på én måned, den lengste på to år – alt avhengig av hvor mye prosjektpenger som var i potten. Etter fire år som postdoktor startet hun på en treårig forskerstilling.

– Med tiden ble jeg mer og mer sikker på at jeg hadde lyst til å fortsette å jobbe i forskergruppen, sier hun.

– Men å jobbe midlertidig var litt stressende. Jeg visste aldri om jeg måtte flytte til et annet sted eller dra tilbake til Spania etter at kontrakten var over. Jeg visste ikke hva som ville skje videre.

– ANSETTER MIDLERTIDIG AV VANE

Ayuda-Durán er ikke alene. Ifølge tall Forskerforum har fått fra OUS, er fire av ti forskere ved sykehuset midlertidig ansatt (41 prosent). Hvis vi inkluderer postdoktorer i midlertidighetsstatistikken, øker andelen til litt over halvparten (53,5 prosent).

– Det er ikke overraskende. Vi har slitt med midlertidighet i mange år. Det virker ikke som om ledelsen ønsker å gjøre noe med det. De ansetter midlertidig på eksterne midler av vane, sier tillitsvalgt for Forskerforbundet, Linda Møllersen.

Ifølge Møllersen er det heller ikke unormalt å ha flere postdoktorkontrakter, slik Ayuda-Durán har hatt.

– Det er vanlig. Vi ser at etter den første postdoktoransettelsen får de gjerne forlengelser med kortere kontrakter.

– HAR RYDDET OPP

Forskerforum har vært i kontakt med forskningsdirektør Erlend Smeland og HR-direktør Susanne Flølo ved OUS. Begge har svart skriftlig. Ifølge HR-direktøren er det

ikke lenger mulig å ha flere postdoktorkontrakter. Hun sier at de har gjort en opprydding de siste årene, slik at postdoktorstipend nå skal ha samlet varighet på «minimum to og maksimum fire årsverk».

– Det tilfellet du henviser til, kjenner vi ikke, og det er derfor vanskelig å kommentere utover det at alle klinikker har gjennomgått sine stillingstitler i forskning det siste året, sier Flølo om kontraktene til Ayuda-Durán.

– Midlertidighet i forskningen skyldes en høy andel prosjektbasert finansiering, krav om spisskompetanse i prosjektene og krevende nasjonal og internasjonal konkurranse, sier forskningsdirektør Smeland.

HR-direktør Flølo svarer at midlertidighet er «et viktig tema».

– Vi jobber med å følge opp rettighetene til forskerne med hensyn til arbeidsmiljøloven og fireårsregelen, rydding i stillingsstruktur samt å utvikle ordninger for bedre karriereveiledning, sier Flølo, som her viser til at man har rett til fast ansettelse etter fire år som midlertidig.

UENIGE OM POSTDOKTORSTILLINGEN

Forskerforbundet og OUS er imidlertid uenige om bruken av postdoktorstillingen. I arbeidsmiljøloven er hovedregelen fast stilling. Derfor mener tillitsvalgt Møllersen at helseforetakene ikke har hjemmel i loven til

ge livet

å ansette postdoktorer midlertidig på samme måte som universiteter og høyskoler har.

OUS mener derimot at loven åpner opp for dette, så lenge arbeidet er av midlertidig karakter. «Det er en kjent sak at OUS og Forskerforbundet er uenig i dette, og det har vært diskutert mange ganger», skriver de i en e-post.

– KAN MISTE DYKTIGE FOLK

Som midlertidig ansatte planlegger man ikke lenger enn pengene rekker, sier Ayuda-Durán, som peker på at forskningsmidlene gjerne varer i tre til fire år.

– Du har en jobb du liker, men du vet ikke hvor lenge. Det er vanskelig å planlegge livet: når du skal ha barn, eller om du kan kjøpe bolig.

Ayuda-Durán har alltid tenkt at det går bra til slutt. Men hun synes det er viktig at unge forskerspirer er klar over hva de begir seg ut på.

– Forskingen kan ende opp med å miste mange dyktige folk. Jeg kjenner mange tidligere stipendiater som har begynt å jobbe i selskaper der stillingene er faste og trygge.

GJENNOMTREKK

Midlertidigheten går utover den enkelte ansatte, forskningsmiljøene og forskningskvaliteten, tilføyer tillitsvalgt Møllersen.

– Det er fordi det er så stor gjennomtrekk. Når nye forskere kommer inn, bruker de lang tid på å sette seg inn i problemstillingene. Når de først får dreisen på det, har jobbet en stund og skrevet et par artikler, så er det ut igjen, sier Møllersen.

Forskningsdirektør Smeland sier at jobbstabilitet og forutsigbarhet er viktig for forskere, men han er ikke uten videre enig i at midlertidighet går utover forskningskvaliteten.

– Vi deler ikke den bekymringen i nevneverdig grad, og det kan også være effekter som trekker i helt motsatt retning, sier Smeland, som blant annet viser til at det er stor interesse for forskningsstillingene ved OUS og høye krav til spisskompetanse i forskningen.

Retten til fast stilling oppstår etter fire år som midlertidig. Da Ayuda-Durán's OUS-karriere bikket fire år, tok hun kontakt med fagforeningen og prosjektlederen sin. Med dem i ryggen fikk hun i 2020 fast ansettelse som forsker.

– Jeg har vært veldig heldig. Jeg trodde ikke det kom til å bli mulig.

What's going on at the Research Council of Norway?

● On 12 May, Minister for Research and Higher Education Ola Borten Moe dismissed the entire board of the Research Council of Norway (RCN) on the grounds that the body is in a severe financial crisis. According to Moe, RCN 'has promised more money than it has in the future, so things need to be straightened out'.

Reports state that RCN will post a deficit of 275 million kroner this year, with this growing to 1.9 billion kroner by the end of next year if nothing is done.

The government of Erna Solberg reduced RCN's budget for several years in a row while requesting that it maintain the same level of activity, resulting in RCN using its budget reserves for new investments.

While there will be no immediate consequences regarding research funding, many fear significant cuts in the time ahead, among which the FRIPRO program and allocations for outstanding research may be affected.

What the wage settlement means for you

● Unio has agreed a collective wage agreement with Akademikerne in this year's wage settlement for state employees. We explain how it works with Fredrik, a fictional associate professor.

Fredrik has worked as associate professor for 3 years. He receives 1.1% seniority supplement every year for the next 7 years.

The framework for the wage increase is 3.84%, of which 2.2% is allocated to carry-over, slippage and joint provisions, leaving 1.64% as the

remaining increase. This is increased to 2.46% to account for the increase taking effect from 1 May. If half of this is awarded as a general increase, Fredrik receives 8332 kroner.

In this example, the local union and employer agree on a 0.5% increase for all departmental engineers, leaving 0.76% for individual increases. To obtain this, Fredrik ought to send a wage claim to his union so that he is included in negotiations in the autumn.

'It becomes difficult to plan your life'

● Pilar Ayuda-Durán's research career in Norway began in 2014 with a two-year Spanish research grant. When she was offered the chance to continue in Norway as a postdoc, she was very happy.

But then began her life as a temporary employee: from 2015 to 2019 she had 5 postdoc contracts, varying from 1 month to 2 years, all dependent upon how much money for projects there was.

'Research risks losing many skilled people. I know many former research fellows who have taken company jobs where the positions are safe and permanent,' Ayuda-Durán says.

Stolen manuscript

● Ingeborg Olsdatter Busterud Flagstad (pictured) was checking whether a year-old article of hers had recently been cited when she discovered that another manuscript had been stolen.

'It was word for word the same, just the title had been altered slightly,' she says, 'I could have lost part of the work towards my doctorate.'

When the author of the stolen article finally replied admitting the theft, he absolved his co-authors of blame.

'I think it's terrifying that no co-authors raised the alarm about his manuscript, not even the last author, his supervisor,' Flagstad says.

PHOTOGRAPH: ERIK NORBY

KRIGEN I UKRAINA

EKSTRA STUDIEPLASSER TIL FLYKTNINGER

Fordelingen av 1000 studieplasser til ukrainske studenter er klar. 140 av de nye studieplassene går til NTNU, mens Universitetet i Bergen får 125 og Universitetet i Oslo får 100 studieplasser. I tillegg får sju vitenskapelige høyskoler og seks høyskoler ekstra studieplasser. Regjeringen foretar også å gjøre endringer i opptaksreglene slik at det skal bli enklere for de som er på flukt, å ta høyere utdanning i Norge. Universitetene og høyskolene skal selv behandle søknadene.

KULTURRÅDET

Mer penger til skeiv kultur

■ Da Kulturrådet tidligere i år lyste ut midler til Skeivt kulturår for å markere at det er 50 år siden avkriminaliseringen av homofili i Norge, fikk under ti prosent av prosjektene gjennomslag. – Jeg har vært utrolig opprørt, sa Tonje Kristin Moser ved Universitetet i Agder til Forskerforum, som viste til at Ibsen-året fikk 19 millioner kroner i 2006. Siden da har Kulturdepartementet puttet ytterligere fem millioner i potten. Blant aktører som har fått penger, er Gudbrandsdalsmusea og Telemark museum til prosjekter om skeiv lokalhistorie.

FOTO: KATIE RAINBOW/UNSPASH

SKATTEFUNN

Tiltalt for skattesvik

■ En mann i 50-årene må møte i retten for å ha misbrukt Skattefunn-ordningen, melder NTB. Mannen, som er tidligere eier av en fiskeforedlingsbedrift, er tiltalt for grovt skattesvik for nær seks millioner kroner. Bedriften fikk mellom 2014 og 2017 innvilget støtte fra Forskningsrådet til et prosjekt om utnyttelse av råvarer. Virksomheter som får sine prosjekter godkjent i Skattefunn-ordningen, har rett til å søke om skattefradrag for deler av kostnadene. Påtalemyndigheten mener han misbrakte ordningen for å få skattefradrag.

FOTO: JAKUB KAPUSNIAK/UNSPASH

FOTO: ROMAIN DANCERE/UNSPASH

LEKKET DATA

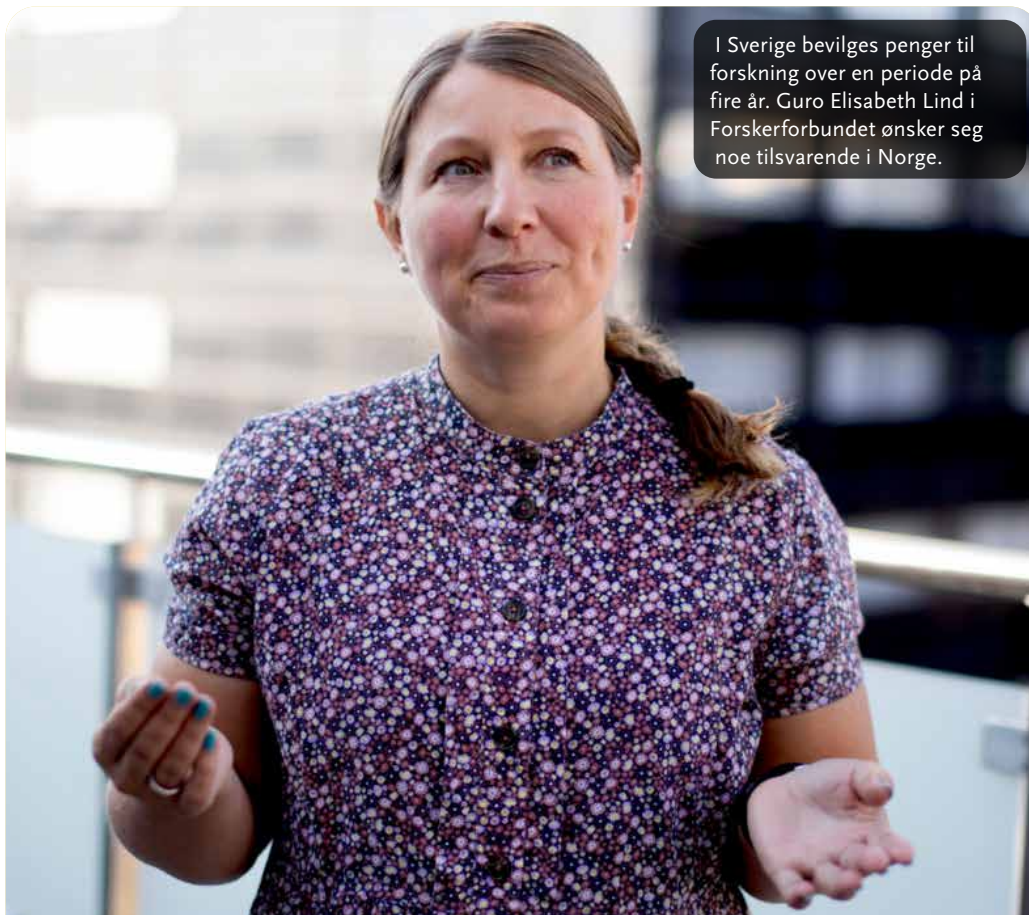
Behov for retningslinjer

■ I forrige nummer skrev Forskerforum om en forskningsgruppe ved Oslomet som har fått mulighet til å få tilgang på interne Facebook-dokumenter, publisert av varsleren og tidligere Facebook-ansatt Frances Haugen. Rebekah Larsen, postdoktor ved Oslomet, tror forskere vil møte på problemstillingen oftere og oftere som følge av stadig flere lekkasjer i offentlig og privat sektor. – Jeg tror det er behov for å utvikle flere retningslinjer, slik at akademikere på en ansvarlig måte kan tilnærme seg lekket data.

OPPHAVSRETT

Anklager Kahoot for tyveri

■ En professor ved det amerikanske prestisjeuniversitetet Johns Hopkins mener det norske teknologiselskapet Kahoot skylder ham penger. Professoren hevder Kahoot har tyvlånt en av hans oppfinnelser, og har derfor trukket teknologiselskapet for retten. Professoren og hans advokat forlanger erstatning for seks år med angivelige overtramp, fremtidige royalties, renter og saksomkostninger, skriver Dagens Næringsliv. Det omstridte patentet er en digital sikkerhetsmekanisme som gjør at Kahoot-deltagere kan ha quiz på ulike enheter.

I Sverige bevilges penger til forskning over en periode på fire år. Guro Elisabeth Lind i Forskerforbundet ønsker seg noe tilsvarende i Norge.

FOTO: JOHANNE LANDSVÆR

FORSKNINGSRÅDET

ØNSKER FLERÅRIGE BUDSJETTER

■ – Nå må norske politikere snart ta innover seg at forskningen er langsiktig av natur, sier Guro Elisabeth Lind, leder i Forskerforbundet, til Klassekampen. I kjølvannet av krisen i Forskningsrådet mener Forskerforbundet at norske myndigheter må se nærmere på hvordan forskningsmidler blir bevilget, og på at det er behov for en mer langsiktig budsjettmodell. En mulig løsning er å se til Sverige, hvor bevilgningene til det svenske Vetenskapsrådet blir gitt i budsjetter som strekker seg over fire år.

Frykter for grunnforskningen

■ Mange er redde for konsekvensene av den økonomiske krisen i Forskningsrådet. «Grunnforskningen står sentralt i bråket rundt Forskningsrådet. Borten Moes opprydningsaksjon ser også ut til å ramme grunnforskningen. Det er alarm!» advarer Cecilie Hellesveit, jurist og samfunnsviter ved Folkerettsinstituttet, i et innlegg i Morgenbladet. «Ikke i noe land vi kan sammenligne oss med har grunnforskning vært så dårlig finansiert som i Norge. Nå skal de inn dra 842 mill.», skriver Kristian Gundersen, professor i biologi, på Twitter.

Skylder på Høyre

■ Forskningsrådet er i pengekrisen, men hvem har skylden for rotet? – Jeg vil gå så langt som å si at vi har arvet et forskningspolitisk konkursbo av Høyre. Dette kunne vært unngått hvis man fra den forrige regjeringens side hadde utvist god forvaltningsskikk, sørget for å ha orden i saken og på det viset sikret langsiktige og stabile rammevilkår, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe (Sp) til Forskerforum. Dette avviser hans forgjenger Henrik Asheim (H): – Å kalle det er konkursbo er rimelig spesielt, sier han.

Anbefaler å videreføre RES-EU

■ Forskningsuksess i EU gir økonomisk trøbbel for Forskningsrådet. Nå advarer forskningsinstituttene mot å kutte i RES-EU, en ordning der Forskningsrådet dekker deler av instituttene egenandel ved å gjennomføre EU-prosjekter. Uten RES-EU, ingen deltagelse i EU-prosjekter for norske forskningsinstitutter, mener konsernsjef i Sintef, Alexandra Bech Gjorv. I et brev til Kunnskapsdepartementet anbefaler imidlertid Forskningsrådets styre å videreføre RES-EU.

STATSBUDSJETT

Ocean Space bygges som planlagt

■ Regjeringen ble kritisert for forslaget om å utsette gigantprosjektet Ocean Space Centre i Trondheim. Nå snur de, selv om kostnadene øker. Senteret hadde en kostnadsramme på 8,2 milliarder kroner, men nye anslag viser at kostnadene øker med 837 millioner kroner. Regjeringen kommer med forslag til justeringer og kutt i statsbudsjettet for 2023. Byggestart er planlagt i år.

LØNNSFORHANDLINGER

Mest generelt tillegg hos Akademikerne

■ Det nye statlige tariffsam arbeidet mellom Unio og Akademikerne betyr at all lønn skal fordeles lokalt. Men hvor stor forskjell har det egentlig vært mellom avtalene? Forskerforum har regnet på det: I fjor var tendensen ved de største universitetene at Akademikerne sørget for mer lønn gitt som generelle tillegg, altså lønnstillegg som gis alle, sammenlignet med Unio. Det generelle tillegget som ble forhandlet fram lokalt gjennom Akademikerne-avtalen, var høyere enn tillegget som ble forhandlet fram sentralt ved fire av de fem største universitetene, bortsett fra ved NTNU.

FOTO: ETHAN ROUGON/UNSPASH

– Du skal faktisk komme til
et sted hvor ingen har vært.
Du selger en visjon.

JOHN LINNELL, ROVDYRFORSKER

Store ideer. Trange nåløyer.

Først var de 160. Så ble de 36. Nå er John Linnell nær å realisere drømmen om et Senter for fremragende forskning.

AV ASLE OLAV RØNNING

– Det er vanskelig å holde et forskerteam sammen i to år, sier rovdryrforsker John Linnell. Men så lenge må man minst vente fra søknad til vedtak om tildeling av Senter for fremragende forskning. Foto: Asle Olav Rønning

Det er 10. mai 2022, og mye står på spill i et møterom på Thon Hotel Opera i Oslo.

Den femte runden av tildelinger av Senter for fremragende forskning (SFF), til en verdi av 1,75 milliarder kroner, er på oppløpssiden. SFF er norsk forsknings Formel 1 og det viktigste virkemiddelet for offentlig finansiering av langsiktig nysgjerrighetsdrevet forskning.

En internasjonal vitenskapelig komite utpekt av Norges forskningsråd står for utvelgelsen. 36 kandidater er invitert til å gi

sin presentasjon.

To år med dype tanker, strategisk oppbygging av forskerteam, utarbeidelse av søknader, skuling på konkurrenter og klatring over hindre ligger bak kandidatene. Fem minutter til å presentere sitt foreslåtte senter og 15 minutter til å svare på spørsmål er tida de har til rådighet.

– Det er en skikkelig stresstest. De ønsker å se hvem du er – men gir deg et format hvor du ikke har noen mulighet til å gi et langt svar, sier John Linnell, seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) og

professor ved Høgskolen i Innlandet (HINN).

Linnell er gira, snakker ivrig og sier høflig nei takk til kaffe. Stressnivået er høyt nok.

Han er akkurat ferdig med sitt møte med komiteen, der han presenterte det foreslåtte senteret «Hunters of the Anthropocene». Det er dette senteret Linnell skal lede dersom komiteen mener at planene er banebrytende nok.

De viktige villdyra

På Oslo S, med god tid til toget hjem til Rendalen i Nord-Østerdal, forklarer Linnell at ideen er å stille nye og grunnleggende spør-

Frykter kutt i SFF-ordningen

Torsdag 12. mai satte den vitenskapelige komiteen punktum for sitt arbeid med å rangere søkerne til SFF-ordningen, og sendte den fortsatt hemmelige lista over til Norges forskningsråd. Samme dag avsatte forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe styret i Forskningsrådet og annonserte starten på en omfattende økonomisk ryddejobb samme sted.

Mange forskere frykter at konsekvensen kan bli store kutt i forskningsmidler. SFF-ordningen kan stå lagelig til for hugg sammen med andre bevilgninger til fri forskning. Ordningen er ikke bundet opp i garantier som allerede er gitt, og er ikke knyttet til noen fagdepartementers kjerneområder. Å utsette oppstarten

med et halvt år er blant forslagene som så langt er kjent. Mange frykter at det kan bli mer.

Professor Pål Rasmus Njølstad ved UiB, en av kandidatene som er med i siste runde i konkurransen om å få tildelt et senter under SFF-ordningen, er skuffet. Han beskriver situasjonen som nesten uvirkelig.

I aller verste fall kan to år med intenst arbeid for ham og de andre søkerne ha vært til fånytt.

– Frykten er at SFF-ordningen legges på is. Dette har ført til stor usikkerhet blant oss forskere, sier Njølstad.

Les mer om Forskningsrådet på side 8.

Diabetesforsker Pål Rasmus Njølstad er urolig for mulig kutt i forskningsmidler til Senter for fremragende forskning. Foto: Eivind Senneset / UiB

mål rundt menneskenes plass i naturen, og spesielt forholdet til ville dyr. Han trekker trådene 30 000 år bakover i tida, da jegerfolk i Europa malte bilder på huleveggen av bjørn, bison og reinsdyr.

Det var ikke familie og barn, nøtter eller blåbær som ble malt, påpeker Linnell. Disse store rovdyra og byttedyra ble avbildet fordi de representerte noe viktig.

– Dette er de artene vi i dag fortsatt kaller ikoniske. Vi har brukt dem til mat og skinn. Men det er også et aspekt av åndelighet. Fortsatt har vi i dag et komplekst forhold til disse dyra, sier Linnell.

Vår tidsalder omtales nå ofte som antropocen, altså tidsalderen der mennesker påvirker alt. Her er forholdet mellom mennesker og ville dyr dramatisk endret.

– Det er vi som bestemmer. Om vi ønsker å ha plass for ulv, har vi det. Om vi ikke ønsker det, kan vi ta dem bort. Hvordan ser antropocen ut? Hvor mye villskap har vi plass til i dag? Kan vi tillate at ville dyr er ville? Vi har utrolig mye makt. Den makten må brukes med ansvar, sier Linnell.

Søknaden bygger på omfattende forskning på rovdyr og jakt ved NINA og HINN, og ønsket er å bidra aktivt inn i samfunnsdebatten med nødvendig kunnskapsgrunnlag på disse områdene.

Nåløye på nåløye

161 forskningsmiljøer leverte inn en søknad til femte runde av SFF-ordningen høsten 2021. De fleste ble silt bort i trinn 1 av søknadsprosessen, der en internasjonal komite sto for rangeringen. De heldige som fikk være med til trinn 2, kunne levere inn en ny søknad i oktober 2022.

Utvelgelsen i trinn 2 foretas av en helt ny vitenskapelig komite bestående av eksperter som ikke var involvert i trinn 1. Arbeidet i trinn 2 starter imidlertid med et ekspertpanel. Tre internasjonale forskere innenfor fagfeltet vurderer hver søknad. Den vitenskapelige komiteen bygger på disse vurderingene, og gjør en samlet rangering av hvilke foreslåtte sentre som best fyller kriteriet om å kunne skape banebrytende forskning.

Det er nedlagt mye ressurser i å finne komite-medlemmer og deltagere i ekspertpaneler. Til sammen deltar 150 internasjonale forskere i utvelgelsen i trinn 1 og 2. For å få tak i disse har Forskningsrådet sendt nærmere 4000 e-poster.

Å selge en visjon

Linnell har gjort sine forberedelser. Han studerte på forhånd hvem som sitter i den vitenskapelige komiteen. Det er viktig å vite hvem man snakker til, mener han. Dessuten er tida knapp. «Klokka begynner å tikke idet man går inn døra», påpeker han.

– Her handler det om et budsjett på mer enn 200 millioner kroner og ti år. Kanskje 100 årsverk. Det er en utrolig stor ting. Samtidig har du bare én side til å besvare ekspert-

panelets kommentarer og knapt med tid med den vitenskapelige komiteen, sier Linnell.

Han har stor forståelse for at møtet mellom komiteen og søkerne ikke kan trekke i langdrag. Samtidig peker Linnell på den store kontrasten med ordinært vitenskapelig arbeid der normen er omstendelige fagfellekommentarer fram og tilbake om de minste detaljer.

– Å få et slikt senter er stort for en forsker?

– Ja, det er den største pengepotten. Problemet er at det er en type søknad du aldri har skrevet før. Du skal faktisk komme til et sted hvor ingen har vært. Du selger en visjon. Ikke en konkret handlingsplan. Det er noe vi har liten erfaring med å skrive i vår forskerkarriere.

Samtidig tillater Linnell seg å ha et tvisyn på hele SFF-ideen. Han spør seg om den er et uttrykk for uheldig elitisme.

– Man prøver å selge seg opp til å være bedre enn de beste. Men det er mange som er flinke. Hvorfor skal noen være bedre enn de beste? Jeg er veldig delt i min oppfatning av dette, sier han.

– Vi ønsker å utvikle en ny generasjon Arktis-forskere som har evne til å tenke på tvers av disiplinene, sier kunsthistoriker Sigrid Lien. Bildet er fra et besøk på Grønland i vår. Foto: Laura Junka-Aikio

4,6 milliarder kroner

SFF-ordningen ble etablert i 2002. Siden da er det brukt 4,6 milliarder kroner på totalt 44 sentre. Den økonomiske siden av saken stopper imidlertid ikke der. I tillegg til bevilgningene fra Forskningsrådet bruker også universitetene mye penger på sentrene. De fleste sentrene hører hjemme på et universitet.

I 2021 brukte Forskningsrådet 300 millioner kroner på SFF-er, mens universitetene bidro med 450 millioner kroner i tillegg. På toppen av dette henter SFF-ene inn mye ekstern finansiering både fra norske og internasjonale kilder.

En internasjonal evaluering av SFF-ordningen fra 2020 var entydig i sin anbefaling om at ordningen burde fortsette.

I femte runde kan det gis tilsagn om mellom 80 og 180 millioner kroner per senter, og de fleste søkerne legger seg i det øvre sjiktet. Sentrene skal evalueres underveis, men det har ennå ikke skjedd at noen sentre ikke har fått finansiering gjennom fulle ti år.

– Det er viktig for oss at forskerne kan stole på at prosessen er transparent, og på at de som vurderer søknadene, er gode folk som kjenner nivået på internasjonal forskning, sier spesialrådgiver Liv Furuberg i Forskningsrådet.

Det er styret i Forskningsrådet som skal gjøre den endelige tildelingen. Det skal etter planen skje i september. Tidsplanen tilsier at sentrene skal starte opp i desember 2022. Furuberg sier at styret kan justere på antall sentre som skal etableres, og skal godkjenne prosessen. Styret skal imidlertid ikke endre på rangeringen den vitenskapelige komiteen har gjort.

Kollektivt løft

– Det har vært spennende å arbeide med søknaden fordi vi har hatt muligheten til å diskutere inngående hva som mangler i vårt fagfelt i dag. Hva som virkelig er de store spørsmålene, sier Pål Rasmus Njølstad, lege og professor ved Universitetet i Bergen.

Han er ekspert på diabetes hos barn og

– Det viktigste kriteriet er at det skal være banebrytende, sier UCL-professor Yvonne Rydin, leder av den vitenskapelige komiteen som har en nøkkelrolle i den pågående SFF-tildelingen. Foto: Thomas Keilman / Norges forskningsråd

instituttleder ved Klinisk institutt 2. Senteret han har foreslått, «Center for Diabetes Mechanisms», er også med i siste runde av SFF-utvelgelsen. Søknaden bygger på to tiår med forskning på diabetes i Bergen.

– Vi jobber med å forstå hvorfor folk får diabetes. Det finnes mange undergrupper av diabetes. Å forstå mekanismene for disse undergruppene tror vi er viktig for å gi en riktig behandling. Det er over 500 millioner mennesker med diabetes i verden, og 350 000 i Norge, sier Njølstad.

Han sier at søknaden har vært et samarbeidsprosjekt mellom alle de involverte forskerne.

– Vi har løftet hverandre. Ofte sitter man alene og skriver søknader, men dette har vært en kollektiv prosess, sier Njølstad.

Stor betydning for unge forskere

Yvonne Rydin er professor ved University College of London og leder for den vitenskapelige komiteen som står for rangeringen

av SFF-søknadene. Inkludert Rydin består komiteen av ni kvinner og menn fordelt på et bredt spekter av disipliner. Ingen av dem bor eller arbeider i Norge.

Rydin peker på at mange av søkerne viser til betydningen SFF-er kan ha for unge forskere.

– Jeg tror at folk føler at det som står på spill, ikke så mye gjelder de etablerte akademikerne, men den neste generasjonen, sier hun.

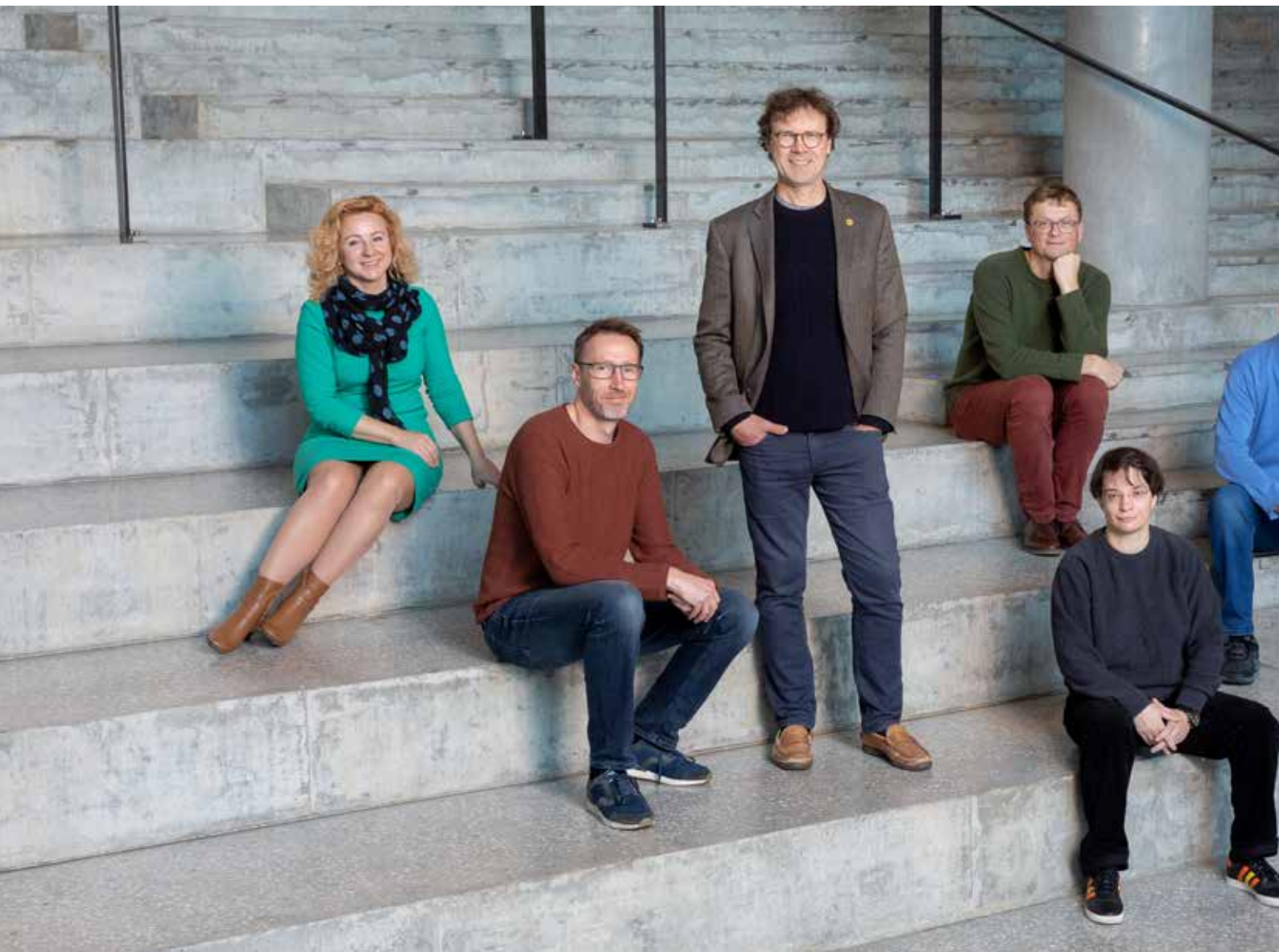
Mange av søkerne vektlegger forskerutdanning som en del av det foreslåtte senterets virksomhet, og hvordan man skal tiltrekke seg unge forskere og hjelpe karrieren deres framover.

– Etter ti år vil noen av senterlederne ha gått av med pensjon, og da er det neste generasjon som må ta det videre, påpeker Rydin.

Tuft for banebrytende forskning

Hun har lang erfaring med å samarbeide med Forskningsrådet og har vært involvert også i tidligere runder av SFF-tildelinger. Det er slitsomt arbeid, men også mange oppturer.

– Når du får en følelse av at et forslag virkelig er banebrytende, og du tenker «oi!» – etter

ti år vil vi se noe nytt som et resultat av dette. Det er en følelse av spenning rundt det. Og jeg må si at presentasjonene av forslagene var svært gode, sier Rydin.

– Søkerne får bare 20 minutter til å presentere seg. Det er kort tid?

– Jeg er ikke så sikker på at det er kort tid, for det er intensivt. Vi har allerede lest alle søknadene. Vi har lest ekspertpanelets kommentarer på søknadene. Og vi leser hverandres kommentarer. Det er mye forbedrelse. Så når de er her for 20 minutter, er vi klare til innsats.

– Ikke for alle

Forskerforum snakker med Rydin dagen etter at komiteen har gjort ferdig sin rangering av hvem som bør få SFF-millionene. Professorens er svært fornøyd med måten komiteen har arbeidet på, og er sikker på at konklusjonen er riktig. Flere detaljer vil hun ikke ut med. Resten er opp til Forskningsrådet.

– Kan du fortelle meg ...

– Absolutt ikke!

Rydin ler og slår fast at noen vil bli skuffet når resultatet blir kjent, og at noen vil bli glade. Uansett lover komiteen en skikkelig

tilbakemelding til alle, der grunnlaget for vurderingen gjøres tydelig.

Komitelederen, som selv blant annet forsker på bærekraft og planlegging, ville aldri søkt om et SFF eller en tilsvarende ordning.

– Dette er en veldig spesiell type forskningsfinansiering. Ikke alles akademiske karriere passer med et tiårig forskningssenter. Jeg utfører ikke den typen forskning som krever et team rundt meg, og som er hos meg år etter år, sier Rydin.

For dem som ikke når opp, peker Rydin oppmuntrende på at det også finnes andre måter å finansiere banebrytende forskning på.

Visjoner om Arktis

– Hvis jeg hadde visst hvor mye arbeid det er, så er jeg ikke sikker på om jeg ville valgt å gjøre det. Det er to sommerferier som nesten har gått dukken. Og det har vært en del bekymringer underveis, sier Sigrid Lien, professor i kunsthistorie ved Universitetet i Bergen (UiB).

Hennes foreslåtte «Centre for Visions of the Arctic» er et av de 36 sentrene som kan bli realisert. To dager etter presentasjonen for den vitenskapelige komiteen oppsummerer hun arbeidet med SFF-søknaden på en kafe i Oslo.

Hun har et stort engasjement for senterets innhold. Lien snakker om aksens Bergen–Grønland og kolonialisme med røtter langt tilbake i tid, og hvordan spor av dette kan sees i malerier i historiske kunstsamlinger i bergenske museer. Nylig hjemkommet fra en reise til Grønland forteller hun også om samtidskunstens rolle i dagens politiske konflikter i Arktis.

Lien begynte å arbeide med ideen om et SFF i mars 2020 etter å ha blitt oppfordret til å søke. Det foreslåtte senteret er et tverrfaglig prosjekt som inkluderer både visuelle kulturstudier, klimaforskning, historie og politikk. Ikke minst har det vært krevende å arbeide tverrfaglig og få til en god sammenkobling mellom de ulike disiplinene.

– Uventet anerkjennelse

UiB har arbeidet målbevisst med å støtte gode SFF-prosjekter. Lien hadde likevel ikke forventet at søknaden hun frontet, skulle få så godt gjennomslag.

– Jeg føler at dette er den siste store eksamen min. På en måte har jeg allerede bestått. Det å komme til andre runde var en anerkjennelse jeg ikke helt hadde ventet, sier hun.

Professoren peker på ønsket om å skape rom for neste generasjon som en viktig drivkraft. Lien mener at det er et stort behov for forskere som kan arbeide med Arktis på tvers av ulike fagdisipliner.

– Dessuten har noe av motivasjonen bak å arbeide fram en slik søknad nettopp vært mulighetene et framtidig senter kan gi for yngre forskeres karriereutvikling. Da jeg startet arbeidet, hadde jeg ikke minst de superdyktige masterstudentene mine i tankene, sier Lien. ●

– Hvordan er det å lede et SFF?

FOTO: UIA WESTERLUND

Siri Eldevik Håberg, Senter for fruktbarhet og helse (Folkehelseinstituttet)

– Det er et privilegium og fantastisk spennende å kunne lede så mange flinke forskere. Vi kan tenke mer langsiktig og mer helhetlig enn i vanlige forskningsprosjekter. Vi har også muligheten til å rekruttere flinke folk fordi det er attraktivt å være i et SFF.

FOTO: UiB

Nikolai Østgaard, Birkelandssenteret for romforskning (UiB, UNIS og NTNU)

– Utfordrende og fullt av muligheter. Vi tiltrekker oss neste generasjons forskere. Folk med ambisjoner søker til oss, og vi skinner litt i sola. Samtidig må vi også bevise at vi er det vi har lovet å være, nemlig fremragende.

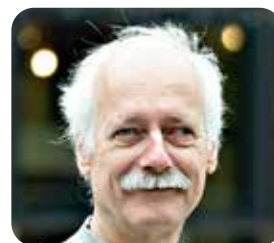

FOTO: UiO

Mats Carlsson, Rosseland senter for solfysikk (UiO)

– Det er helt fantastisk. Det gir helt andre muligheter til å drive langsiktige prosjekter enn annen finansiering. Når vi har trygg finansiering og gode rammer, har vi mulighet til å bygge opp et godt og internasjonalt forskningsmiljø.

IRAN

HENRETTELSE UTSATT

Den svensk-iranske forskeren Ahmadsreza Djalali har vært fengslet i Iran siden 2016, og er dømt for spionasje. I begynnelsen av mai ble det meddelt at han skulle henrettes 21. mai, men datoen ble utsatt etter at advokatene hans ba om det. De krever ny rettssak, skriver svenske Dagens Nyheter, ifølge Uniforum. Djalali jobbet for Karolinska Institutet (KI) da han ble pågrepet. Ole Petter Ottersen, som er rektor ved KI, sier at det internasjonale samarbeidet med Iran blir ødelagt for generasjoner om Djalali henrettes.

USA

Biden vil lokke russiske forskere til USA

■ President Joe Biden vil gi visum til russiske forskere for å bidra til hjerneflukt fra Russland og øke presset på president Vladimir Putin. Han har sendt et forslag til Kongressen der han ber om at det lempes på dagens visumregler, skriver The New York Times. Det understrekes at tilbudet bare skal gjelde for russiske statsborgere med master- eller doktorgrad innen tekniske fag som kunstig intelligens, atomteknologi eller kvantefysikk.

FOTO: PRACHATA/FILICR CC

FOTO: MILOS HADER/UNSPASH

BOLIVIA

Fire døde i studentvalg

■ Hundrevis av studenter ved Tomas Frias-universitetet var samlet i en lukket sportsarena for å velge studentråd da en tåregass-granat ble detonert, skriver nettstedet EWN. I trengselen som oppsto, ble 70 skadet, og fire døde av kvalning. To studenter er arrestert, en som arrangerte samlingen og en som er mistenkt for å ha detonert granaten. I mars i fjor døde tolv studenter ved et annet universitet i forbindelse med studentvalget da et rekkverk kollapset.

KIRGISISTAN

Fra valgt til utnevnt rektor

■ Ansatte ved universiteter i Kirgisistan velger selv rektorene sine. Men nå har utdannings- og forskningsdepartementet sendt ut et lovforslag som erstatter dagens system. Forslaget går ut på at presidenten skal utnevne rektoren ved de fire viktigste universitetene, mens departementet skal bestemme hvem som skal være rektor ved de øvrige 29 offentlige universitetene. Det skriver nyhetsbyrået AKIpress.

ISRAEL-PALESTINA

Makstall for forskere

■ I februar vedtok Israel et direktiv som legger begrensninger på utenlandske studenter og forskere i Palestina. Direktivet skulle ha trådt i kraft i mai, skriver Al-Fanar Media, men er utsatt etter protester fra sivilsamfunn og andre land. Direktivet setter en kvote på maks 150 utenlandske studenter og 100 forskere i Palestina. Det vil også begrense forskningstillatelser slik at det blir vanskeligere for master- og doktorgradsstudenter fra utenlandske universiteter å forske på Vestbredden.

FOTO: PHILIPPE BOUT/UNSPASH

NICARAGUA

Fordømmer nedleggelse

■ Det latin-amerikanske vitenskapsakademiet (ACAL) fordømmer angrepet på autonomien og den akademiske friheten i Nicaragua. De beklager også at nasjonalforsamlingen har lagt ned det nicaraguanske vitenskapsakademiet, skriver avisen El Confidencial. Myndighetene i Nicaragua har også overtatt universiteter, overført makt fra universitetene til det politisk kontrollerte nasjonale universitetsrådet og kuttet økonomisk støtte til Universidad Centroamericana.

FOTO: JOHN SALVINO/UNSPLASH

NIGERIA

Fortsatt streik

■ Universitetene i Nigeria har vært stengt siden midten av februar fordi de ansatte streiker, og 9. mai ble streiken forlenget med tolv uker. Da truet studentorganisasjonen NANS med å blokkere nasjonalforsamlingen, veiene til flyplassene og presidentvalget i månedsskiftet mai-juni hvis ikke universitetene åpner igjen. Men så langt er alle møtene mellom de fire streikende fagforeningene og staten fruktesløse, ifølge nettavisen Vanguard. Arbeidsdepartementet sier at de streikende bryter loven, og at departementet ikke er arbeidsgivere.

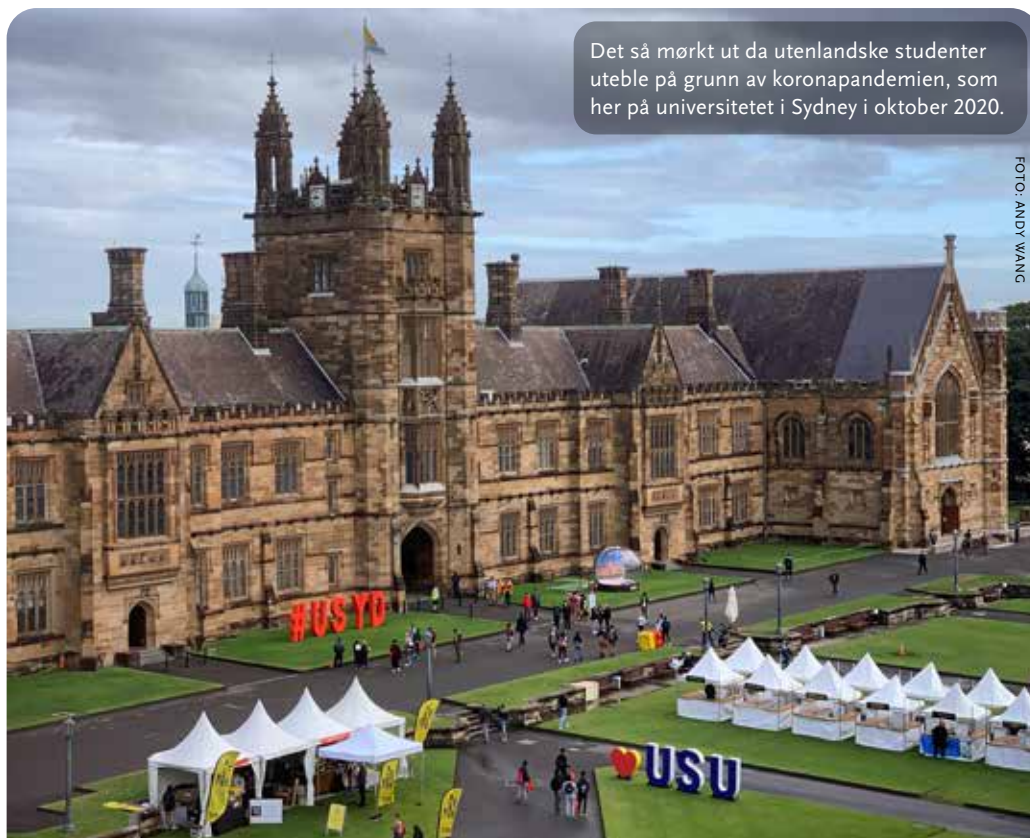

FOTO: ANDY WANG

Det så mørkt ut da utenlandske studenter uteble på grunn av koronapandemien, som her på universitetet i Sydney i oktober 2020.

AUSTRALIA

UNØDVENDIGE OPPSIGELSER

Australske universiteter overdrev de økonomiske konsekvensene av pandemien og brukte det som en mulighet til å drive «urelatert omstrukturering», viser ny forskning gjengitt i Research Professional News. Universitetene tapte i gjennomsnitt 4,5 prosent av inntektene, men reduserte antallet heltidsansatte med 8,1 prosent og antallet timelønnede med 30 prosent. Det er imidlertid store variasjoner. Australian National University tapte 23 prosent av inntektene, men sa opp 6 prosent av de ansatte. La Trobe University mistet 8 prosent av inntektene og sa opp 20 prosent av de ansatte.

FOTO: MIHAI SURDU/UNSPLASH

SVERIGE

Seksuell trakassering kartlagt

■ Over halvparten av de kvinnelige stipendiaterne har opplevd uønsket seksuell oppmerksomhet. Det kommer fram i en ny svensk rapport, ifølge Kifinfo. Også en tredel av mennene rapporterer om opplevd uønsket seksuell oppmerksomhet. Fire prosent av alle som svarte, har blitt utsatt for seksuell trakassering i løpet av de tolv siste månedene. Hele 38 prosent har opplevd uønsket seksuell oppmerksomhet fra de begynte å studere eller jobbe ved et universitet eller en høgskole.

Akademia må bidra til at energipolitikken er kunnskapsbasert, mener UiBs energidirektør.

På med lyset

Energidirektør KRISTIN GULDBRANDSEN FRØYSA
i samtale med Bår Stenvik | Foto: Paul S. Amundsen

Kristin Gulbrandsen Frøysa¹ har akkurat vært i møte med Forskningsrådet og Olje- og energidepartementet da hun kommer til intervju.

– Det er egentlig rart at det heter Olje- og energidepartementet, sier hun. – Olje er jo en form for energi.

Kommentaren inviterer til ulike tolkninger: Kanskje sier hun det fordi hennes fagbakgrunn er matematikk, som hun beskriver som «en måte å uttrykke mye kunnskap på en kompakt måte på». Fra det ståstedet framstår utvilsomt departement-navnet som lite stringent.

Eller kanskje sier hun det fordi hun nå jobber med omstilling fra fossile til fornybare energiformer. Hun er nemlig energidirektør ved Universitetet i Bergen (UiB) og styremedlem i European Energy Research Alliance. Og da kan jo den historiske ballasten i departementet sitt navn kanskje lyde bakoverskuende.

Hun ble opprinnelig trukket mot matematikken fordi det var «avgrensa og veldefinert», men nå befinner hun seg i et felt som er så å si uavgrensa. Energiomstillinga berører kjemi, fysikk, psykologi, sikkerhetspolitikk og mange andre fag, og Frøysa skal både jobbe strategisk internt ved UiB og eksternt, med koordinering, tilrettelegging og formidling.

– Hvordan foregår arbeidet ditt i praksis?

– Det handler om å formidle kunnskap, koble sammen, fortelle at folk hos oss jobber med dette ... innhente signaler: *Dette er et tema på vei inn, kanskje kan dere jobbe med en søknad på dette?* På universitetet kan du jo ikke tvinge folk til å skifte forskningstema, men vi kan støtte dem og finne finansieringsmuligheter. Og instituttlederen kan jo velge å ansette noen nye som jobber med den retninga når det blir ledige stillinger.

– Det er opplagt at det materielle forbruket må ned om vi skal klare å berge kloden.

¹ Energidirektør ved Universitetet i Bergen, dr.scient. i anvendt matematikk samme sted. Har bakgrunn blant annet fra Christian Michelsen Research, Havforskningsinstituttet og Geofysisk institutt, UiB.

– Har du noen eksempler på hvordan det skjer?

– Internt på UiB har vi et strategisk utvalg med representanter fra hvert av de sju fakultetene. Energiomstillinga krever en stor bredde av kunnskap. Tidligere har en vært veldig fokusert på teknologiutvikling. For eksempel arbeidet med demo-turbinen Hywind Demo², som demonstrerte at det var teknisk mulig å lage en fullskala flytende vindturbin og ha høy oppetid i et krevende klima. Men etter hvert skal jo også menneskene være med på utviklinga. At det reiser en rekke spørsmål, så vi med de gule vestene i Frankrike. *Hvem får regninga for omstillingene? Er byrdene jevnt fordelt? Oppfatter folk det som rettferdig?*

– Så hvordan jobber dere med det på tvers?

– Vi har for eksempel et ph.d.-prosjekt som handler om hydrogen og sikkerhet. Fra en teknisk side handler det om risiko for eksplosjoner. Men på dette prosjektet har vi også en biveileder som ser på det fra samfunnsvitenskapelig side. Om vi skal ta hydrogen ut i samfunnet i stor stil, må det også oppleves som trygt. Vi hadde en eksplosjon i Sandvika som satte hydrogen et langt stykke tilbake. Men om en bensinstasjon hadde eksplodert, ville det ikke satt bensin tilbake på samme vis, fordi bensin er vi så vant til, mens hydrogen er nytt, og da oppleves det som mer farlig.

– Interessant.

– Vi har også en ph.d.-student hos oss nå som ser på bedre prosesser med vindkraftkonsesjoner på land. Hun kommer fra psykologi og ser på konflikter, og spesielt konflikten på Haramsøya. Der har vi en biveileder på systemtankegang. Hvordan og når skal folk involveres for å få bedre beslutningsprosesser? Her handler det om å finne en balanse mellom at alle skal føle seg hørt, og at prosessene drar ut i det uendelige.

I tillegg til å «fasilitere kunnskapsproduksjon» ønsker Frøysa også å bidra til «kunnskapsbasert debatt», sier hun.

– I energidebatten er det mye synsing og antakelser, og folk har gjerne bestemt seg før fakta er på bordet.

– Hvor mangler det kunnskap, for eksempel?

– For fire år siden, på konferansen «Vi må snakke om i morgen», sto Karl Eirik Schjøtt-Pedersen, sjefen for *Norsk olje og gass*, på scenen og raljerte med at det var umulig å erstatte norsk gasseksport med fornybart – vi ville måtte fylle Nordsjøen med vindturbiner. Da ble lederen for UiBs havvind-senter så provosert at han gikk tilbake og regnet på det. Han kom fram til at det holder med et område på 140 x 140 km med vindturbiner. Om du tar hensyn til at strøm har høyere energikvalitet enn gass.

– Høyere energikvalitet?

– De som har kjempa for petroleumsindustrien, har prøvd å antyde at du må erstatte all den fossile energien med like mye

² Prosjekt som starta i Norsk Hydro og fortsatte i StatoilHydro/Statoil.

■ – Krigen i Ukraina har aktualisert spørsmål om forsyningssikkerhet, sier Kristin Gulbrandsen Frøysa. Og det støtter opp under fornybare energikilder, fordi de handler om å utnytte ressurser på eget territorium.

strøm. Men vi skal ikke erstatte *primærenergi*, men *energitjenester*. Hvis du skal erstatte fossil energi og bruke strøm til å kjøre like mange biler like mange kilometer, eller ha det like varmt i huset, trenger du mindre av strømmen, fordi den er mer effektiv til formålet. Poenget er at selv om det er krevende å fase ut olje og gass, er det ikke så umulig som mange tror. Dette er noe som en del beslutningstakere har forstått dårlig, og den begrepsforvirringa har oljeindustrien bidratt til og utnytta.

– Hvilke andre ting bør beslutningstakere bør vite?

– Sånne ting som *kapasitetsfaktor*, for eksempel. Hvis du regner ut hvor mye en vindturbin produserer på et år i praksis, og deler det på hvor mye den ville produsert om den gikk maks hele året – da får du for eksempel ut 0,35, som tilsvarer 35 prosent. En høy kapasitetsfaktor betyr at du er i et område med god vind, og dermed at lønnsomheten er bedre.

– Hvordan hjelper sånn kunnskap dem med å ta bedre beslutninger?

– Jeg tror de stiller bedre spørsmål til dem som kommer for å selge dem prosjekter.

– Så de ikke blir lurt?

– Ja, dette er jo noe som har skjedd før i Norge, under de tidlige fosseutbyggingene. Bøndene solgte fosser billig, for de skjønnte ikke hvilke verdier de hadde mellom hendene.

Norge har vært begunstiget med god forsyningssikkerhet i kraftsystemet takket være vannkraften, og det har påvirket måten vi tenker på, forklarer Frøysa.

– Nasjonal energisikkerhet har ikke vært et viktig tema i den offentlige debatten i Norge. Men det er et tema vi må inn i om vi skal forstå europeisk energipolitikk. Og Norge er ikke et land som lever uavhengig av resten av verden. Vil vi få et europeisk press om at vi skal være med på å forsyne Europa med grønn energi?

– Og da er det et politisk spørsmål, om vi skal vi bruke vår egen energi til å bygge opp egen industri, eller selge den som råvare til andre. Kan det spørsmålet belyses med kunnskap?

– Økonomene kan si noe om hvor du får høyest verdiskaping. Men så er spørsmålet også om det vil gi andre verdier av typen arbeidsplasser og bosetting over hele landet. Da kan det bli kryssende mål: La oss si at det viser seg at høyest verdiskaping økonomisk ikke drar i samme retning som spredt bosetting. Skal vi da selge råvarer eller drive foredling? Jeg tror det er en nøkkel å definere målet først.

– Er det et problem at politikerne sjelden vil vedgå at å nå et mål gjerne går på bekostning av noe annet?

– Det er dumt om kompromiss blir et skjellsord. Det kan ligge mye god kunnskap i å jobbe med kompromiss, nettopp fordi du kan bli tvunget til å finne hvilke hensyn som er aller viktigst. For eksempel om å verne et område er viktigere enn å få strøm eller arbeidsplasser.

– Har du et eksempel?

– Er målet for eksempel å prøve å skape en stor norsk batteri- eller hydrogenindustri? Å få en stor kraftkrevende industrisektor for å utnytte norske energiressurser? Om det er målet, må en ta konsekvensen av det og finne ut hvor en skal finne strømmen til det. Da har vi utbygging av vind på land og vann, oppgradering og utbygging av vannkraft. Og lokale ting som sol på tak, jordvarme og energieffektivisering.

– Og hva er viktig å vite da?

– Mange tenker fortsatt at det er én løsning. Vi har tradisjonelt fått strøm fra vannkraft, som er lett å regulere. Så problematiserer mange at vindkraft er uregulert: Det blåser når det blåser. Men

■ – For å møte framtida må vi ha en godt utdanna befolkning med en del grunnleggende realfagskunnskap, og da er nøkkelen gode lærere, sier Kristin Gulbrandsen Frøysa.

poenget er at om du kobler sammen ulike kraftkilder, blir det mer stabilt. Det er ofte sol når det ikke er vind, og omvendt. Og så kan du produsere mer lokalt etter hvert. Du må tenke en energimiks i stedet for at du får strømmen fra én kilde. Fordelen for Norge er at vi har mye regulerbar vannkraft i energimiksen vår.

– Har akademia muligheten til å løfte fram alternativer som nå er på utsiden av det politiske handlingsrommet og «usynlige» for politikerne?

– Vi kan i alle fall rette opp noen fordommer. Folk ler jo når man snakker om solkraft i Bergen. Men selv om Bergen er en by med mange regnmillimeter, så er det er også ganske mange soltimer per år. Solceller virker dessuten bedre når de blir vasket ofte av regnet, og de virker bedre når det er kaldt. Det gjør at solceller kan være et fint supplement i Norge. UiB skal være klimanøytralt i 2030, og en av de tingene vi gjennomfører, er massive installasjoner av solceller i byggene. Og vi bruker mye kjøling og oppvarming med sjøvann.

– Jeg lurer på noen sånne folkelige spørsmål: Da vi hadde energikrise i 70-åra, fikk folk beskjed om å kutte ut sløsing, til og med president Carter i USA snakket om å «spare energi». Nå hører jeg bare snakk om nye vekstmuligheter og hvordan vi skal klare å fortsette med like stor forbruksvekst. Tenker vi annerledes om energi, økonomi og vekst nå enn før?

– Folk ler jo når man snakker om solkraft i Bergen.

– Nja ... Det der er kanskje et av de mest interessante spørsmålene. Det er opplagt at det materielle forbruket må ned om vi skal klare å berge kloden. Vi har vent oss til en ekstrem sløsing med ressurser av typen energi, metaller, klær og mat, og opptrer som om ressursene er uendelige.

– **Så hva gjør vi med sløsinga? Hvis fornybar skal konkurrere ut fossil på pris, er det vel en fare for at vi ender opp med å bruke mer energi, sånn som rebound-effekten og Jevons paradoks³ viser?**

– Du må ikke prise strømmen for lavt. Men strømmen må ikke bli så dyr at folk ikke føler at de kan bruke nødvendig strøm, og dermed har det iskaldt hjemme eller ikke får vasket klærne sine. Dette er spørsmål om markedsdesign: Hva er et prisregime som kutter unødvendig strømforbruk, uten at pensjonister må stå opp om natta for å lage kaffe på termos fordi det er da strømmen er billigst?

³ William Jevons beskrev i 1865 hvordan forbedringer i dampmaskinens effektivitet ikke førte til mindre behov for kull, slik folk spådde, men tvert imot større forbruk av kull, fordi folk brukte dampkraft til mer. Beslektet med rebound-effekten, kjent som at hvis folk bruker varmepumper hjemme, sparer de ikke penger eller energi, men har det heller varmere. Eller at effektivisering i fabrikker sjelden gir seg utslag i kortere dager for de ansatte, men heller oppsigelser eller vekst.

– **Men angående det du sa om energitjenester: Vi er vant til å tenke at alt strømforbruk er likt. Men går det ikke an å gjøre det dyrt å bruke energi til å opplagt sløsete ting: Som å strømme pornografi på nettet eller utvinne bitcoin?**

– Tja, når det gjelder å sløse med strøm er spørsmålet kanskje heller om en skal bruke strøm til å varme opp hus med? Strøm er en veldig høyverdig energikilde. Og når det er mulig, er det lurt å erstatte strøm med andre kilder, som jordvarme eller spillvarme. Det vi i alle fall kan si er at det ikke er den alminnelige husholdningen som drar opp strømforbruket framover, men industrien. Sånn sett er det rart at en hele tida peker på private husholdninger.

– **Hva med det totale energiforbruket? Plansjene sier stort sett at det skal øke i takt med økonomisk vekst, og hvor er vi da om hundre år med eksponentiell økning i forbruket?**

– Det er helt opplagt at noen land må øke energitjenestene sine. Men det økede forbruket vil også være prisstyrt. «Riktig strømpris» er et politisk spørsmål, og det kan ikke forskinga gi svar på. Folk kan konkludere ulikt på bakgrunn av det samme kunnskapsgrunnlaget.

– **Men hva mener du sjøl?**

– Jeg mener i alle fall at vi må ta bruk av ressurser i bred forstand mye mer på alvor. Vi må slutte å sløse både med areal og strøm, metaller og mat. Og innføring av fornybart er heller ingen unnskyldning for å sløse, for fornybart er på ingen måte uendelig. ●

Nok Bæ, bæ lille lam nå

En ny, felles sangtradisjon er det ublu målet til forskerne på barnehagelærer-utdanningen.

AV JULIA LOGE

Kanskje åpnes noen ører når barn får musikalsk mangfold og proffe musikere, slik som Stian Carstensen og Victoria Sovatkina, rett inn i barnehagen. Foto: Julia Loge

FORSKERE: Siri Haukenes, Ingrid Danbolt, Nina Engesnes

PROSJEKT: sangappen Trall

METODE: kunstnerisk forskningsmetode

UUNNVERLIG VERKTØY: stemmen

➡ Når appen utgis, starter forskningen, for om noen år skal de sjekke om appen påvirker repertoaret, og om flere synger.

FOTO: TRALL

Jeg elsker ess-moll! utbryter Siri Haukenes.

Inne i studio hos NRK står Victoria Sovatkina og synger en russisk vise i moll, og Stian Carstensen spiller trekkspill. Utenfor, sammen med lydtekniker Øystein Halvorsen, sitter Haukenes sammen med kollega Ingrid Danbolt. De prøver et opptak til i e-moll, og så enda et, med litt raskere tempo. Så er det lyttetid for å velge den beste versjonen.

– Kan vi ikke høre den i ess-moll en gang til, bare for å være helt sikre, foreslår Carstensen.

Valget faller på ess-moll, og ikke bare fordi den høres best ut. Haukenes forklarer:

– Vi er opptatt av musikalsk mangfold, og så har vi ikke noe i den tonearten fra før.

Synger i dur om dyr

Haukenes er nemlig ikke bare musikkviter, pianist og sangbok-redaktør. Hun er også førstelektor ved barnehagelærerutdanningen ved Oslomet. For noen år siden undersøkte hun og kollega Liv Anna Hagen hvilke sanger som synges i norske barnehager, og fant ut at sangene var gamle og relativt ensartede. «Bæ, bæ lille lam» er barnehagens nr. 1-hit. Den går i dur, handler om et lite dyr og er fra før 1960. Sånn fortsetter hele topp 20-listen: korte sanger med enkle melodier, mesteparten er fra før 1960, ingen fra etter 1990 og ingenting var i moll, alt gikk i dur. Og overraskende mange sanger handler om dyr, helst små dyr. De har selvsagt forsket på dyrene, og vi kommer tilbake til dem. For nå, i studio hos NRK, holder de på med noe ambisiøst:

– Vi har lyst til å lage en ny sangkanon, sier Danbolt.

CD-er og sangbøker er på vei ut. Så nå lager forskerne en app. Men hvordan velger man hva som skal inn i en ny kanon?

Utøvende forskning

– Vi har basert oss på kunstnerisk forskningsmetodikk og anerkjent bredden av kunn-

Trall-appen

- Inneholder foreløpig 180 sanger
- Over 250 musikere bidrar
- Sangene er på 25 forskjellige språk
- Alle arrangementer laget spesielt for Trall
- Prosjektleder: Pia Lang-Holmen.
- Redaksjon: Siri Haukenes, Ingrid Anette Danbolt, Nina Engesnes, Elisabeth Anvik og Liv Anna Hagen. Alle er ansatt på barnehagelærerutdanningen ved OsloMet.
- Startkapital fra Sparebankstiftelsen, støtte fra OsloMet, Furestiftelsen og Norsk kulturråd.
- Utviklet i samarbeid med firmaet Bakken & Bæck.

skap og kompetanse i redaksjonen. Vi er for eksempel utøvere, artister, forskere, lærere, dirigenter, sangbokredaktører, sier Nina Engesnes, tidligere barnehagelærer og nå stipendiat.

Innenfor den kunstneriske forskningsmetodikken har de brukt a/r/tografi, der a/r/t

står for artist, researcher og teacher.

A/r/tografi skiller seg fra tradisjonelle vitenskapelige metoder. Som forskere har de gått metodisk til verks og samlet inn forslag til sanger fra hele landet. Som pedagoger har de brukt egne undervisningserfaringer, de har også samarbeidet med profesjonsutøvere og barn i barnehage og skole. Og som utøvere har de skapt selv.

– Vi har sunget, beveget oss og ikke minst testet på ulike grupper for å finne passende tempo og tone for barn. Min kroppsliggjorte kunnskap med barn i barnehage er noe av det jeg bruker som utvikler, sier Engesnes.

Sånn fant de ut at sangene egner seg best med korte forspill, slik at de kommer raskt i gang med selve sangen, og så heller lengre etterspill som ungene kan bevege seg til. «Jeg gikk en tur på stien» (som er fra før 1960, i dur og med dyr) har fått en tøysete tuba og en spøkefull versjon av gjøkens ko-ko på slutten. Brukertest i barnehagen viste at ungene heller ville bevege seg og leke med ko-ko, enn å sitte stille på puter og lytte.

A for artist

– Det er viktig å si at Trall er et kunstnerisk produkt, i krysningsfeltet kunst, digital teknologi og pedagogikk, presiserer Engesnes.

Hun spiller av et spor som slett ikke er en

– Men så står du med en barnegruppe og skal lede sangen alene. Plutselig så kommer utryggheten.

INGRID DANBOLT

barnesang, men som leker med ulike måter å si nei eller ja på: spørrende, klagende, avvisende, bekreftende, ivrig.

– Vi har laget et forundringsrom og prøver å sprengte rammene litt, sier Engesnes.

Siden forskerne også er utøvere, er nye arrangementer og uvante versjoner en del av resultatet de har utviklet i tett dialog med artister og arrangører.

I studioet på Marienlyst står ukrainske Anna Kargaltseva Sandvik og jobber med å finne balansen mellom klassisk skolert sang og uttrykket Danbolt ønsker seg i en ukrainsk barnevis.

– Er det bedre nå? spør Sandvik.

– JA! ivrer Danbolt og Haukenes i kor.

– Nå er det lekent og nært, roser Danbolt.

At det er barnesanger, betyr slett ikke at sangene må være enkle. «Bæ, bæ lille lam» får bli med i appen, men som et stykke på 10 minutter med 17 pianovariasjoner som spenner fra moll til Mozart, og som til tider bare så vidt er gjenkjennelig. Derfor har også «Nøtteliten» blitt spleiset med «Nøtteknekeren». Alt kommer i karaokeversjon, også sanger på tamilsk og arabisk. «Lille Petter edderkopp» (fra før 1960, med dyr, i dur) er spilt inn i ni versjoner, som bossa nova, gospel, på engelsk, svensk og i gardetempo.

– Vi skal gi folk det de vil ha, og det de ikke vet at de vil ha. Det gjelder særlig barn. Vi voksne er så flinke til å begrense for barn, sier Danbolt.

– Vi tror de bare kan synge enkle sanger, istemmer Haukenes.

Så forteller de om en lærer som slet med å få andreklassingene til å synge Lucia-sangen. Løsningen ble å la dem høre appens versjon med jentekor og Kringkastingsorkesteret.

– Elevene ble raskt mer lydhøre og sang seg lett inn i klang og stemning. Unger er veldig flinke til å herme, sier Haukenes.

Noe er for nytt

Engesnes og de andre forskerne vil få med det kulturelle mangfoldet i Norge: ulike dialekter og sangstemmer, tonearter, takter, tempo, språk og instrumenter, og så vil de at det skal være representativt i utvalg av musikere, komponister og tekstforfattere. Ett sted må de også si stopp, for eksempel ved den nyeste populærmusikken. Danbolt bruker begrepet «to kulturakser», og forskerne har konsentrert seg om den seige akse.

– Det som er nedarvet fra generasjon til generasjon, det er den seige. Og så har vi den raske, det som kommer seilende inn, men som kanskje ikke fester seg, som Grand

Prix og «What does the fox say», sier Danbolt og synger ahh-ah-aha-strofen fra «Frost 2»-filmen.

Men flere nye norske får bli med, «Neste sommer» (fra 1993) har allerede satt seg som allsang, og «Har du fyr» (fra 2011) kommer i nyinnspilling med Helene Bøksle.

T for Teacher

Appen er også utviklet av dem som underviser, altså t-en i a/r/tografi.

Grunnskolelærerstudentene kan velge musikk, men alle førsteårsstudentene på barnehagelærerutdanningen har seks uker musikkundervisning. Haukenes og de andre underviserne merker hvordan studentkulturen endrer seg. Færre har lært noter på skolen slik at de kan bruke en sangbok, og CD-spillerne forsvant, så selv om det fulgte CD-er med sangbøkene, så var de til liten hjelp. Med mange forskjellige førstespråk er det heller ikke gitt at alle kan de samme sangene.

– Vi har aldri hatt så rikt mangfold som nå, og heller ikke hatt så lite felles repertoar, sier Danbolt.

– Vi ønsker å skape en felles kulturramme for barna som vokser opp, og for våre studenter. Derfor skal ikke appen bare fornye

← – Stemmen er verdens mest fantastiske instrument, sier førstelektor og kordirigent Ingrid Danbolt. Foto: Julia Loge

↑ Trall-redaksjonen består av Pia Lang-Holmen (bak t.v.), Siri Haukenes, Ingrid Anette Danbolt, Nina Engesnes, Elisabeth Anvik (foran t.v.) og Liv Anna Hagen. Foto: Sonja Balci

➤ Som utøvere, forskere og lærere tar Ingrid Danbolt og Siri Haukenes med seg tre identiteter. I studio er de produsenter. Foto: Julia Loge

«Lille Petter Edderkopp». Den skal også være sangstøttende.

– Det er mange som liker å synge, som har gode minner fra egen barndom, og synger med på allsang på konserter. Men så står du med en barnegruppe og skal lede sangen alene. Plutselig så kommer utryktheten, sier Danbolt.

Hun håper at når studentene går ut fra Oslomet, skal de ha hørt de samme sangene så mange ganger at de er trygge på å synge dem.

For å hjelpe dem som skal synge, er det lagt inn tekst, det er mulig å dempe eller ta vekk sangstemmen etter hvert, og i musikken kommer små signaler rett før der man skal synge, som for eksempel rytmer på et slagverk.

Og disse dyrene? Jo, det er mange grunner til at det synges om små lam, små edderkopper, små ekorn, små fisk, små kattepuser, små rumpetroll og små, blå fugler.

– Du gjør bevegelser sammen med barnet, og dyreløyer er enkle leppelyder. Unger er opptatt av ting som beveger seg og lager lyd, og barna både får og viser omsorg gjennom dyresanger, forklarer Haukenes. ●

Barnehagehits

- 1 Bæ, bæ lille lam
- 2 Lille Petter edderkopp
- 3 Hurra for deg
- 4 Bjørnen sover
- 5 Mikkell rev
- 6 God morgen alle sammen
- 7 Hode skulder kne og tå
- 8 Hjulene på bussen
- 9 Med krøllet hale
- 10 Olle bolle

Kilde: Hagen, Liv Anna og Siri Haukenes (2017): «Sangrepertoaret i barnehagen»

MOTTO OG VALSPRÅK

- a) Svenska Akademien har valspråket *Snille och smak*. Kva tyder snille?

- b) Kva er mottoet til fotballklubben Liverpool, identisk med tittelen på klubbsongen?
- c) Kva for land har «Samling gjer sterk» som sitt nasjonale motto, i følgjande variantar: *Eendracht maakt macht*, *L'union fait la force*, *Einigkeit macht stark*?
- d) Munkar i benediktinarordenen lever etter regelen *ora et labora*. Kva tyder det?
- e) «De sa vi ikke kunne gjøre det – så vi gjorde det.» Kva var dette slagordet for?

- a) Geni, talent
b) You'll Never Walk Alone
c) Belgia
d) Bøn og arbeid
e) OL på Lillehammer

SLAVERI

- a) Kva for øygruppe som i dag er ein autonom del av Tanzania, var lenge eit sentrum for den austafrikanske slavehandelen til Midtausten og det indiske subkontinentet?
- b) Kva for tradisjonstung utdanningsinstitusjon annonserte nyleg at den opprettar eit «Legacy of Slavery Fund» på 100 millionar dollar ettersom den aktivt medverka i slavehandelen i USA?
- c) Kva heitte den danske kolonien som bestod av øyene St. Thomas, St. John og St. Croix, og der økonomien var basert på slavehandel heilt til denne vart forboden?
- d) Kva heiter denne tidlegare slaven, borgarkrigsveteranen og borgarrettsforkjemparen som det dei siste åra har vore snakk om å gi plass på 20-dollar-setelen i USA?

- e) Kven eigde og vart drepen av trælen Tormod Kark, ifølgje Snorre?

- a) Zanzibar
b) Harvard-universitetet
c) Dansk Vestindia
d) Harriet Tubman
e) Hakon jarl

EMERITTAR OG EREMITTAR

- a) Kor ligg museet Eremitasjen?

b) Omsetjarar har sin skyts-helgen i ein teolog og historikar som omsette store delar av Bibelen til latin, og som fekk eit «eremitt-image» både på grunn av opphaldet i ørkenen og dei mange seinare bileta av han i isolasjon i studerkammeret. Kva heiter han?

- c) Kven vart i fjor landets første professor emerit – altså verken emeritus eller emerita?
- d) Kva for biskop emeritus fekk ei mykje omtalt bot på 10 000 kroner for å ha gitt arbeid til ein ureturnerbar flyktning frå Eritrea?
- e) Ved kva for fjell i Alvdal levde den indiske filosofen Swami Sri Ananda Acharya, også kjend som Baral, frå 1917 til han døydde i 1945?

- a) St. Petersburg
b) Hieronymus
c) Esben Escher Pirelli Benestad
d) Gunnar Stålslett
e) Tron

SOPP

- a) Kva for god matsopp er dette – også kjend som karljohans-sopp og herresopp?

- b) Kva for soppgruppe blir også kalla mjølkesopp på grunn av safta dei skil ut når dei blir brotne?
- c) Kva blir legemiddel mot soppinfeksjonar kalla med ei fellesnemning?
- d) Svært mange soppar er sapro-fyttar – kva vil det seie?
- e) Kva heiter bandet som består av Svein Berge og Torbjørn Brundtland?

- a) Steinsopp
b) Risiker
c) Antimykotika
d) At dei hentar nærninga si frå dødt organisk materiale
e) Røyskopp

I kronikkberedskap

Når Karl Øyvind Jordell vandrer langs Lysakerelvens øvre løp, tenker han på det neste leserinnlegget han skal skrive.

– **Hva gjorde du før du ble emeritus?**
– Det har vært litt fram og tilbake mellom forskjellige jobber i universitetsadministrasjonen ved UiO og som fagperson i Oslo og Tromsø, og en utredningslederstilling i det som nå er NIFU, som en mellomting. Akademisk har jeg primært forsket på lærerutdanning og lærere.

– **Du skriver stadig vekk leserinnlegg. Hva får deg til å ta til tastaturet?**
– Det er fordi jeg føler at jeg ut fra min bakgrunn har noe å bidra med. Som nå i fuskesaken fra Agder: Jeg har både vært studentpamp, saksbehandler for tunge studentsaker og universitetslærer.

– **Har du noen gode tips for å komme på trykk?**
– Kort og litt spisst. Men det er ikke alltid så lett å etterleve. Jeg har vært forbauset de gangene jeg virkelig har vært spiss, og debattredaktøren sier at dette må vi publisere, mens når jeg prøver å være mer dempet, så er det vanskeligere.

– **Du har vært særlig opptatt av lærermangel. Hvorfor har lærermangel blitt et problem, mener du?**
– Opptakskravet er satt for høyt, slik at det blir ledige studieplasser og derav lærermangel. Det skyldes ikke firerkra-
vet i matte, men kravet om 3,5 i snitt. Hvis man hadde justert til 3,4 eller 3,3, så hadde det sett helt annerledes ut.

– **Har du tall på hvor mange leserinnlegg du skrev i fjor?**
– Jeg aner ikke. Antagelig for mange.

– **Hva gjør du for å holde deg oppdatert?**
– Da leser jeg aviser og fagtidsskrifter, som Khrono og Forskerforum. For

tiden leser jeg Altaposten, fordi de er opptatt av lærermangel i Finnmark. På de områdene jeg er opptatt av, særlig lærermangel, så er jeg i beredskap.

– **Så noen faste spørsmål. Hva har vært den viktigste boka i ditt akademiske liv?**
– Det er en meget spesiell liten bok, *From College to Classroom*, som jeg kom over på Karl Johan sommeren 1978. Jeg husker det godt: Det var en solfylt ettermiddag, og boka lå på billigsalg utenfor Tanum, og jeg hadde fått jobb ved lærerutdanningen i Tromsø. Den inspirerte meg til å skrive om hvordan nye lærere opplever overgangen fra studier til klasserom. Deretter skrev jeg doktorgrad om læreres sosialiseringssprosess med tittelen: *Fra pult til kateter*.

– **Hva ville du gjort hvis du var statsråd i Kunnskapsdepartementet?**
– Jeg ville justert opptakskravene til lærerutdanningen, og gjort noe med behandlingen av fuskesaker: opprettet flere nemnder, slik at saksbehandlingen kunne gå raskere. Og fremfor alt fått sjekket datasystemet som skal fange opp fusk. Hvis det ikke fungerer, risikerer studenter for streng straff, eller justismord.

– **Hvor tenker du best?**
– Jeg tenker best på mine daglige spaserturer langs det jeg med et litt fornemt uttrykk kaller Lysakerelvens øvre løp.

– **Hvordan vil du beskrive kontoret ditt, der du sitter og skriver leserinnlegg?**
– Etter at mitt seksårige barnebarn spurte om hvorfor det er så rotete der, har det blitt betraktelig mer ryddig.

♦ AV LINA CHRISTENSEN

KARL ØYVIND JORDELL
Pensjonistmedlem i
Forskerforbundet

STILLING: professor emeritus i pedagogikk ved Universitetet i Oslo (UiO)

UTDANNING: kristendoms-kunnskap og norsk mellomfag, pedagogisk embetseksamen og doktorgrad i pedagogikk ved UiO

Oppløftende og nedslående om ytringsfrihet

Boken er optimistisk på vegne av folk flest, men også forstemmende om forskere som tier.

Som et betimelig tilskudd til diskusjonen om ytringsfriheten – også i akademia – gjør boken et dypdykk i befolkningens og forskernes egne opplevelser: «En sentral målsetting med boken er å ta bekymringene for ytringsfrihetens vilkår på alvor, via grundige empiriske undersøkelser», skriver redaktørene innledningsvis. Bidragsyttere, samfunnsvitere og sosiologer med tyngdepunkt i Oslo baserer sine utlegninger på tre datakilder. En representativ (og gjentakende) befolkningsundersøkelse fra årene 2013/15 og 2020; en spørreundersøkelse fra mer enn 1500 forskere; og til sist dybdeintervjuer med utvalgte forskere i de spesielt betente fagområdene klima-, innvandrings- og kjønnsforskning.

Som rammefortelling – eller konfliktlinje om man vil – stilles to ytterpunkter opp mot hverandre: «den ene handler om at rommet til å ytre seg er for trangt, den andre at en grenseløs debatt gir skadelige ytringer fritt spillerom.» For å nyansere denne litt begrensede modellen tilbyr boken allerede i starten en to-akset modell med fire posisjoner: en restriktiv, en klassisk liberalistisk, en motkulturell liberalistisk og en resignert posisjon.

Det mangler ikke på gode, oppsummerende konklusjoner underveis i boken – og langs aksene til den første konfliktlinjen tegner det seg noen tydelige mønstre. Ytterst på aksene finnes på den ene siden venstreorienterte kvinner som vektlegger ytringers skadepotensial og på den andre høyreorienterte menn som mener ytringsrommet er for trangt. Det er også på de politiske ytterfløyene vi finner de mest aktive nettdebattantene, også her med en overrepresentasjon fra den ytterste høyresiden. Det er også interessant å lese om hvordan nettdebattene også har et disproporsjonalt

«Vokser det nå frem en taus majoritet innen akademia som kjenner seg best tjent med å holde kjeft?»

MARTE MANGSET,
ARNTFINN H. MIDTBØEN og
KJERSTI THORBJØRNSRUD (red.)
*Ytringsfrihet i en ny offentlighet. Grensene for
debatt og rommet for kunnskap.*
Universitetsforlaget, 2022
238 sider
Åpen tilgang

innslag av ytterliggående ytringer sammenlignet med andre fora for samfunnsdebatt: Avbalanserte mellomposisjoner er mangelvare. Førstepersonsperspektivene som vi får et innblikk i hos de mest aggressive nett-trolene, fyller ut bildet og forteller historien om frustrerte personer, igjen med overvekt mot høyre, som både har mindre tiltro til nyhetsredaksjonene og som er frustrerte over følelsen av å bli sensurert, og som rettferdiggjør sine anskrik ved å hevde at de bare senker seg ned til motstanderens nivå. Gjennomgående i boken er den gode bruken av dybdeintervjuer med aktørene selv, der det likevel trekkes allmenne konklusjoner av typen: «Skillet mellom debattantene som fronter et ideologisk prosjekt, og dem som er opptatt av kunnskap og opplysning, handler først og fremst om hvordan de selv framstiller og forstår hva de gjør, og i hvilken grad de posisjonerer seg opp mot definerte

meningsmotstandere.»

Oppløftende er det likevel å lese at hos befolkningen for øvrig har holdningene til ytringsfrihet endret seg lite de siste ti årene, at frykten for falske nyheter ikke synes særlig utbredt, og kanskje aller mest overraskende: at befolkningens tillit til mediene faktisk har økt! Som et spesifikt unntak finner vi Frp-velgere – som har tydelig mindre tillit til nyhetsbildet enn andre.

De delene av boken som spesifikt handler om forskernes ytringsrom, er på mange måter et negativt speilbilde av befolkningen. Mens det i deler av befolkningen generelt er en økt bevissthet om krenkelse av for eksempel minoriteter, er det urovekkende mange av forskerne i de betente feltene kjønn, klima og innvandring som velger å begrense sin formidling. Dette har noen strukturelle årsaker: «Selv om mange av forskerne vi har intervjuet, har mye erfaring med formidling, og selv om forskningsformidling er en viktig del av forskergjerningen, er det slående at de fleste peker på hvor lite formidling verdsettes i det akademiske kretsløpet.» Men frykt for troll og kollegaer er også en faktor, og verst av alt: faglige stammekriger og manglende støtte fra institusjonene: Der «kampene mellom ulike faglige grupperinger noen ganger [kan] bli så harde at enkelte forskere trekker seg ut fra feltet, eller at nye forskere på vei inn i feltet velger å holde seg innenfor de dominerende perspektivene, ikke fordi de anser dem som de beste, men for å unngå bråk eller øke mulighetene for en vellykket karriere. Dette handler ikke bare om feider mellom enkeltforskere, men også om institusjonelle strukturer som bygger opp under spesifikke fagstrukturer».

Selv om boken i hovedsak er oppløftende lesing på vegne av befolkningen generelt, er disse delene av boken tidvis ganske nedslående på forskningens vegne: Vokser det nå frem en taus majoritet innen akademia som kjenner seg best tjent med å holde kjeft? Enten av frykt for kollegiale, offentlige eller institusjonelle represalier og fordi systemet etter hvert er innrettet slik at det ikke er karrieremessig opportunt å heve stemmen?

AV KJETIL VIKENE

Overveldende detaljert

Faktaene styrer fremstillingen i imponerende bok om en imponerende mann.

VIDAR ENEBAKK

Christopher Hansteen. Vitenskapsdyrker og polarforsker

Pax, 2022

447 sider

Veil. pris: kr 440

Vidar Enebakk, vitenskapsforsker og sekretariatsleder for Den nasjonale forskningsetiske komité, har skrevet en imponerende bok om Christopher Hansteen, «Norges fremste naturforsker på begynnelsen av 1800-tallet». Den kan kalles en biografi, selv om vi mest av alt går inn i en annen tid, og her gjøres det med både varsomhet og åpenhet. Det er spennende å lese om utviklingen av et fagområde, med all den usikkerheten, konkurransen og alliansebyggingen som hører med. Dessuten glir det lett; boka er velskrevet og viser til store og mangfoldige kunnskaper forklart på en enkel måte. Men alt dette til tross; jeg ønsker meg likevel en annen bok. Eller jeg synes boka burde utgis i en ny og revidert utgave, slik at det ikke bare er de mest nerdete blant oss som får glede av den.

Hansteen tok feil, er blitt konklusjonen på hans lange virke som polarforsker og nordlysforsker, der jakten på de magnetiske polene står i sentrum. Hansteen mente det var fire, og på veien for å få slått fast det, utviklet han forskjellige instrumenter, som han så dro rundt i verden

med (han fikk også opprettet et observatorium i Oslo). Men var de sikre nok? Og på hvilket grunnlag kunne man klare å fastsette en standard? I siste del av boka problematiserer Enebakk den gjeldende antakelsen om at Hansteen ble utkonkurrert av Carl Friedrich Gauss og hans matematiske og abstrakte innfallsvinkel som la vekt på presisjon. En modell vår moderne verden er bygd på, som liksom skjærer igjennom, og som ikke gjør som Hansteen, som hele tiden forholdt seg til de faktiske verdiene (som ble til kart).

Boka til Enebakk kan, foruten å være en presentasjon av en mann og en tid, ses på som en slags gjentakelse av den usikkerheten våre vitenskaper er blitt utvunnet fra. Det finnes ingen Arkimedes' punkt for målesystemer og sannheter. Noe er blitt valgt ut, påstår Enebakk, en kjensgjerning som gjør at den opprinnelige usikkerheten jo kan piple frem på ny. Det er i hvert fall slik saken står med den magnetiske nordpolen i dag: Den har begynt å vandre, og forskere har funnet frem Hansteen igjen. Kanskje tok han ikke helt feil likevel, spør Enebakk.

Målet til Enebakk har vært å vise frem Hansteens forskning på dens egne premisser. Det er en sympatisk holdning, som innebærer at han legger frem alt stoffet (som må ha kostet enorme mengder arbeid å finne frem til), uten en etterpåklokskap som former det hele. Men det er også et problematisk valg, da en leser lett kan falle fra. Særlig hvis du ikke kan fagfeltet særlig godt. Det blir for detaljert og med for lite narrativt driv, da alt skal med. I begynnelsen er det monotont. Først etter cirka 70 sider skapes en fremdrift, med et tydeligere tema å forfølge. Og etter det blir det mer levende, for endelig trer Hansteen bedre frem, som en vitenskapsmann i det internasjonale tetsjiktet. Men det er fortsatt altfor mye stoff å forholde seg til. Alt hadde vært bedre om faktisk så mye som halvparten av boka hadde vært i fotnoter, og jeg ville også ha foretrukket et litt annet fordøyingsnivå, at det er et tydeligere perspektiv å lese stoffet ut fra – slik vi får i den siste delen.

AV AASNE JORDHEIM

Formidlingens kunst

I en flerstemt, men noe ufokusert bok forteller et tjuetalls kunstformidlere om hvordan de prøver å nå fram til nettopp deg.

LINE ENGEN og BOEL

CHRISTENSEN-SCHEEL (red.)

Et kunstmuseum i endring?

Nye formidlingspraksiser i Norden

Museumsforlaget, 2022

496 sider

Veil. pris: kr 470

Museumsforlaget skal ha mye av æren for at det gjennom flere år har pågått en nærende og nyttig samtale om norske museers utadrettede arbeid. I *Et kunstmuseum i endring?* er det formidlingspraksisene ved kunstmuseene det handler om, det vil si hvilke virkemidler som de siste årene har blitt tatt i bruk for å nå ut til publikum, både her og i Norden for øvrig. Gjennom tjue ulike artikler får vi komme på innsiden av prosessene, høre i detalj hvilke tanker man gjorde seg i forkant av ulike utstillinger, og hvordan man forsøkte å prøve på noe nytt, både for å nå nye målgrupper, men også for å tenke nytt om kunsten som sådan. Boka på nesten 500 sider summer av ivrige stemmer, men oppleves samtidig som noe ufokusert. Her snakkes det mer enn det lyttes til hverandre.

Spørsmålsteget i boka tittel må da være ganske unødvendig, for alle bidragsyterne virker enige i at kunstmuseene er i endring. Ikke minst sørget pandemien for at man måtte tenke noen nye tanker. Økt digitalisering og kunstmuseenes tilstedeværelse i sosiale medier er da også temaet for flere av artiklene.

Hva sitter jeg igjen med etter endt lesning av artikkelsamlingen? Først og fremst et inntrykk av at kunstmuseer flest er ivrige

etter å prøve å gå nye veier. Det er ikke spesielt overraskende, all den tid fornyelse er mantraet for all virksomhet i dag. Det mest spennende synes jeg nok er noen spede tilløp til å diskutere grenseoppgangene mellom formidling og markedsføring.

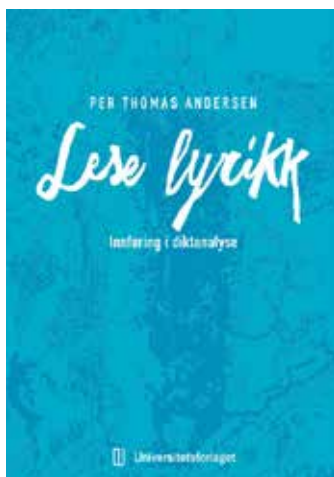
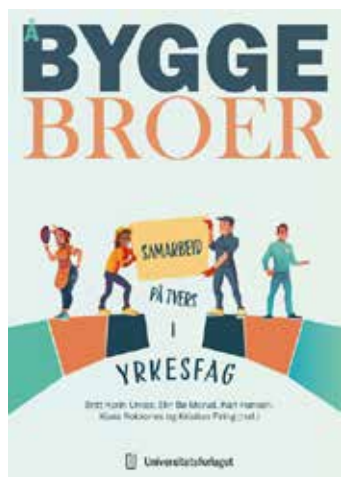
I Gunhild Varvins artikkel fra Henie-Onstad kunstmuseum handler det for eksempel om pandemiprojektet Art Channel. Der var det kommunikasjonsavdelingen, altså de som ellers driver med presse og markedsføring, som initierte et formidlingsprosjekt. Etablerte sosiale medier som Facebook og Instagram ble i dette prosjektet valgt vekk som formidlingskanal til fordel for en digital plattform som museet hadde full kontroll over. Slik unngikk man for eksempel at nakenbilder måtte sensureres. Moderna museet i Stockholm gjorde derimot det stikk motsatte, fortelles det om i en annen artikkel. Hver dag under den første delen av pandemien kunne publikum få en livesendt visning på Facebook av et kunstverk fra samlingen. Valgte de bort kunstverk som viste nakenhet, lurte man jo på. Her, som også andre steder i boka, hadde jeg nok ønsket at artiklene gikk mer i uttalt dialog med hverandre.

Noen av artiklene problematiserer den affektive vendingen i all kulturformidling, der emosjonell respons blir så viktig, mens andre peker på faren for at all kunst ender opp som tannløs underholdning. Det jeg likevel blir gående og fundere mest på i dagene etter endt lesning, er hva vi egentlig legger i ordet «passiv». Trenden i all kulturvirksomhet i dag ser ut til å være «aktivisering» og «samskapning», gjerne med argumenter om deltakelse, demokrati og medborgerskap. Men om jeg sitter helt stille foran et kunstverk og bare ser på det, uten å ha behov for å uttrykke hva jeg tenker og føler, eller høre hva andre måtte mene om det, er vel ikke det nødvendigvis å være passiv, altså uberørt og uengasjert? Spørsmålet mitt blir derfor hvordan vi unngår at det er den ekstroverte personligheten som får forrang i opplevelser av kunst, der det å være sosial og meddelsom blir viktigere enn det å observere i fred.

AV SIRI LINDSTAD

«Boka burde utgis i en ny og revidert utgave, slik at det ikke bare er de mest nerdete blant oss som får glede av den.»

Bøker fra Universitetsforlaget

Forventet i salg
30. juni 2022

ALDRI ANNA ENN SPRÅK

Sektoren som SKRIK

NIFU, NOKUT, og NORCE: Store bokstavar er uhøfleg roping, lærer vi som samfunnsborgarar på internett. Kvifor skrik vi så mykje i forskning og høgare utdanning?

Eg er ein sindig type, men denne sektoren pressar meg til å rope. SINTEF! NILU! I år fekk vi ny språklov. Kan vi med lova i hand stoppe ropinga?

Eg må starte med nokre definisjonar frå Nynorskordboka. Eit initialord er «forkorta ord laga av første bokstaven eller første stavinga i fleire ord eller ledd i same ordet». Døme: EDB. Akronym er ei undergruppe, nemleg «initialord som blir lese som eit vanleg ord (og ikkje bokstav for bokstav)».

Heimesida til Språkrådet fortel korleis vi skal skrive forkorta særnamn: Initialord vert oftast skrivne med store bokstavar, som NRK. Akronym kan enten skrivast med berre stor forbokstav (Nato), eller med (mi formulering) gjennomgåande store og stygge bokstavar (NATO). Greitt. Då må eg skrive NTNU, som vi uttalar bokstav for bokstav, men kva med NOKUT?

For private selskap gjeld eigne reglar. Språkrådet skriv: «Private institusjonar og firma rår sjølv over namna sine og kan avgjere korleis eventuelle forkortingar skal skrivast.»

Men kva med stiftingar, som mange av forskingsinstitutta er, til dømes SINTEF? Om dei seier Språkrådet ingenting.

Eg er fylt av tvil og autoritetsfrykt, spesielt for at NOKUT skal slepe meg gjennom gatene etter at eg har skrive Nokut, og det slik at magen uverdig sprett fram mellom buksa og genseren.

Ekspertane er denne gongen samstemde om at akkurat dette er dei ikkje ekspertar på. Saman slår vi opp i språklova, som seier at namn på statsorgan skal følgje offisiell rettskriving. Det står òg at verkeområdet for lova er staten, fylkeskommunar og kommunar, men òg «sjølvstendige rettssubjekt der staten, fylkeskommunar eller kommunar direkte eller indirekte har ein eigardel som gjev meir enn halvparten av røystene i det øvste organet i rettssubjektet».

For å ta NORCE (Norwegian Research Centre) som døme. Det statlege Universitetet i Bergen eig over 50 prosentane av aksjane, og instituttet er dermed omfatta av lova.

VÅGE: NORCE er eit akronym, og ifølgje rettskrivinga kan dei då velje å skrive NORCE slik dei gjer.

– Men kan eg som språkbrukar trasse dei og velje den andre varianten?

VÅGE: Ein bør halde seg til skrivemåten som er vald av institusjonen – sjølv om ein ikkje er samd.

– Det var skuffande. Kvifor har vi fått så mange forkorta namn med store bokstavar blant offentlege og halvoffentlege institusjonar?

KRISTIANSEN: Ein del av desse «nyvinningane» kjem nok av at dei merkar eit større behov enn før for å bygge seg merkenamn. Men når ein ikkje lett kan vite kva eit namn står for, eller korleis ein skal skrive det, er det teikn på at det ikkje er gode namn. Vi har til dømes mange namn på Nor-, som NORID. Korleis skal vi vite kva det er?

VÅGE: Denne insisteringa på store bokstavar er ganske interessant. Når ein bruker forkortingar for å bygge opp ei merkevare, kan det skje noko rart: NAV var ei forkorting for Ny arbeids- og velferdsforval-

MARITA KRISTIANSEN er terminolog ved Termbanken, Universitetet i Bergen og leiar for Språkrådets fagråd for fagspråk og språk i samfunn og høgare utdanning.

OLE KRISTIAN VÅGE er terminolog ved Nasjonalt senter for helsefagleg terminologi i Direktoratet for e-helse.

Her uttalar dei seg berre på vegner av seg sjølve.

Kva ord eller spørsmål bør vi ta opp i språkspalta?
Send framlegg til kjetil.brottveit@forskerforum.no.

ting, som dei skreiv med store bokstavar. No er det ikkje ei forkorting lenger, men eit særnamn på eigne bein. Rasjonalet bak å skrive det med store bokstavar er altså borte, men dei vil likevel gjere det. Det fortel kanskje at merkevarebygginga er viktigare enn rettskrivinga.

– Og så staten då, som skal vere så fast ei borg. Noko liknande er vel tilfellet med KS. Vel, det er ikkje eit akronym, men iallfall ei forkorting som har kutta strengen til opphavet Kommunenes sentralforbund.

VÅGE: Grunnen er vel at det å bruke berre forkortinga gjev ein fleksibilitet. Det opphavlege namnet kan ha skapt stengslar for organisasjonen.

KRISTIANSEN: NAV har altså behalde namnet, men gjeve det nytt innhald. Eit døme på det motsette er SIU, som vart til DIKU og nyleg til HK-dir. Det er mindre og mindre gjennomtrengelig kva ein snakkar om. Vi hadde vore tente med meir forståelige namn.

– Men oppgåvene til SIU, DIKU og HK-dir. er ikkje identiske?

KRISTIANSEN: Nei, men det gjer det ikkje lettare å henge med!

VÅGE: Ein kan ikkje ta alt ein held på med, inn i namnet. Det er ei stadig omkalfatring av offentleg sektor der ein fjernar og legg til oppgåver. Kan det ikkje vere greitt at det berre heiter NSB, og at vi heller aksepterer at namna ikkje er uttømande?

KRISTIANSEN: Kanskje vi òg burde våge å bruke lengre namn. Sidsel Lie skriv i artikkelen «Merkenavn fra helvete» om Framtiden i våre hender som eit føredøme. Det er ikkje stutt og snacksy, men det festar seg. Ho nemner OBP som eit motstykke – kven veit kva det er? Opplysningskontoret for blomster og planter.

– Men konklusjonen er altså at eg må bite i det sure eplet og skrive SINTEF?

VÅGE: Ja. Men når språkreglane er så vanskelege at språkbrukarane ikkje meistarar dei: Er det då reglane eller språkbrukarane det er noko gale med?

– Det er ein ting til eg ikkje forstår. Nato/NATO er altså eit klassisk døme på at skrivemåten er valfri. På heimesida til NATO, ser eg berre skrivemåten NATO. Korleis kan eg då ha lov til å skrive Nato, men ikkje Nokut? Ein skulle òg tru at dei overgår Nokut når det gjeld valdspotensialet i sanksjonane?

KRISTIANSEN: Kanskje ballen denne gongen må sparkast over til Språkrådet? Er språkreglane for kompliserte, er vi for kunnskapslause, eller er reglane i for stor grad i utakt med språkbruken?

FOTO: NHH / FOTO: MOMENT STUDIO

♦ AV KJETIL A. BROTTVEIT

Forsker møter formidler: Seks råd for bedre samarbeid

Ansvar for forskningsformidling ligger ikke kun hos forskerne eller kommunikasjonsrådgiverne, men i møtene mellom dem, skriver Mari Lund Eide. Hun gir seks råd for å styrke samarbeidet.

Da jeg begynte som stipendiat i fjor høst, la jeg bak meg tre år som kommunikasjonsrådgiver. I to av dem jobbet jeg spesifikt med å støtte forskere i deres formidlingsarbeid.

Etter overgangen til academia – og til andre siden av bordet – har jeg gjort meg flere tanker om hvordan forskere og kommunikasjonsrådgivere kan samarbeide bedre.

1. Vis forståelse for ulike arbeidsdager

Det er viktig å huske på at arbeidshverdagen til forskere og kommunikasjonsfolk er ganske ulik, både når det gjelder innhold og tempo. Mens kommunikasjonsrådgivere ofte opererer med korte frister, jobber forskere som regel med mer langsiktige prosjekter. Mens forskere har det privilegiet å kunne fordype seg i ett tema over lengre tid, må kommunikasjonsfolk forholde seg til mange ulike forskningsfelt samtidig – og ikke alle er like lette å sette seg inn i.

I løpet av en helt ordinær dag som festivalsjef for Forskningsdagene løp jeg mellom møter om forskning på dypvannsfisker til samarbeidsprosjekter om velferdsteknologi. På slutten av dagen skulle jeg kanskje gi råd til noen som skrev på en kronikk innen barnevernsforskning.

Alle disse forskerne trengte hjelp til å formidle på en god måte, og for å kunne hjelpe dem måtte jeg vite *noe* om forskningen og forskningsfeltet deres. Men det var ikke alltid lett å forstå hva prosjektene deres egentlig

handlet om, eller hva de egentlig forsket på. Med andre ord var det ikke alltid at den første runden med rådgivning og diskusjon traff blink.

Dessuten hadde jeg ikke et hav av tid til å sette meg inn i ulike felt eller lese meg grundig opp på ulike prosjekter som en del av møteforberedelsene mine.

2. Begge parter må dra «formidlingslasset»

Respekt for arbeidshverdagens særegenheter og tidsbruk går selvfølgelig begge veier. Kommunikasjonsfolk på sin side må huske på at å sitte bak en lukket dør i fred og ro og «kun forske» helt uavbrutt faktisk er det forskere skal bruke mesteparten av tiden sin

på, og at formidling faktisk ikke har så høy status i alle miljø. Dessuten skal også forskere sjonglere mange og krevende arbeidsoppgaver i løpet av en uke. Derfor kan det godt hende at vi må si «nei» av og til når en e-post med en formidlingsforespørsel fra kommunikasjonsavdelingen tikker inn – det passer bare ikke (men det betyr ikke at vi ikke sier ja en annen gang).

Samtidig bør forskere ikke forvente at kommunikasjonsrådgiverne vi samarbeider med, slipper alt de har i hendene når vi tar initiativ til et arrangement eller en kronikk. Det kan godt hende vedkommende prøver å finne tid

til ti møter med andre forskere den uken. I teorien kan én kommunikasjonsrådgiver være kontaktperson for flere hundre forskere ved et fakultet.

Derfor bør forskere bruke tiden til kommunikasjonsrådgivere på en smart måte. Det er lettere å gi råd til forskere som har tenkt over hvilke mål de egentlig har med formidlingsarbeidet sitt, hvem de ønsker å nå ut til, og hvilke plattformer de ønsker å være til stede på. Disse forskerne forventer ikke en genial løsning eller gryteklar oppskrift etter ett møte, men har en innstilling om at formidlingsar-

AV MARI LUND EIDE,
ph.d.-stipendiat ved
Universitetet i Bergen
og tidligere kommunikasjonsrådgiver

**«I teorien kan én kommunikasjonsrådgiver
være kontaktperson for flere hundre
forskere ved et fakultet.»**

KRONIKK & DEBATT

Send debattinnlegg og kronikkforslag til
kjetil.brottveit@forskerforum.no.
Maks lengde på kronikk: 9000 tegn med mellomrom. Honorar for trykte kronikker: kr 2000. Maks lengde på debattinnlegg: 7000 tegn med mellomrom, men kortere innlegg har større sjanse for å bli trykket. Debattinnlegg honoreres ikke.

beid er et samarbeid hvor både forsker og kommunikasjonsrådgiver må dra sin del av lasset over tid.

3. Snakk om formidlingspreferanser

Da jeg jobbet som kommunikasjonsrådgiver, uttrykte vi ofte frustrasjon over at «forskerne ikke tok mer kontakt» og ikke benyttet seg av den infrastrukturen som fantes for å formidle forskning – *ville de ikke formidle?*

Det er lett å tenke at forskere som avslår henvendelser fra kommunikasjonsrådgivere, ikke vil formidle uansett hvilken støtte de tilbys. Men jeg tror det er viktig å ha to tanker i hodet samtidig her; for selv om en forsker liker å formidle, er det ikke gitt at man liker å formidle i *alle* typer kanaler.

Noen forskere håndterer mediehenvelser godt, andre grøsser av tanken på å snakke med journalister, men liker godt å holde populærvitenskapelige foredrag. Og det er helt greit å ha preferanser.

Men det kan være lurt å informere om hvordan man foretrekker å formidle, slik at et avslag ikke tolkes i retning av «jeg ønsker ikke å formidle i det hele tatt». Hvis kommunikasjonsrådgivere vet *noe* om dine preferanser, er det lettere å vite når du bør kontaktes – og når de bør la være. Da kan de også komme med mer spesifikke og målrettede forespørsler som passer enkeltforskere godt.

4. Stol på hverandres ekspertise

En like viktig samtale forskere og kommunikasjonsfolk må ha, handler om innhold og kanalvalg. For selv om forskere ønsker å formidle, har de kanskje ikke en klar idé om hvilke kanaler de bør bruke, eller hvilken vinkling som kan fungere.

Kommunikasjonsrådgivere må derfor ta seg tid til å forklare forskere hvilke muligheter som finnes, inspirere og vise eksempler, fremfor å sukke over forskernes forslag. For akkurat som at å skrive vitenskapelige artikler er en øvelsessak, er det å skrive en fengende kronikk en sjanger man må øve seg på.

Forskere på sin side må stole på kommunikasjonsrådgivene de får, og tørre å ta ukonven-

sjonelle valg. Det føles kanskje aller tryggest å *skrive* om ditt nyeste funn, men det kan godt hende at et videoklipp formidler budskapet bedre.

Forskere må også tørre å la formidlingsarbeidet dikteres av tiltenkt målgruppe i større grad, og i noen tilfeller betyr dette å akseptere at ikke alle detaljer og nyanser av et forskningsfunn bør tas med. Evnen til å komme til poenget har alle godt av å trene, og her er det mye god hjelp å få fra kommunikasjonsrådgivere. At et budskap forenkles, betyr ikke at det forduddes.

Når det er sagt, vil jeg oppmuntre kommunikasjonsrådgivere til å vise respekt for at forskere ønsker å få med så mange detaljer som mulig i det de skal formidle, noe annet kan faktisk være problematisk fordi det kan skape en ensidig og feilaktig fremstilling av komplekse tema. Å ta hensyn til detaljer er forskerens jobb, og dette er spesielt viktig i en tid hvor innhold på nett i økende grad settes på spissen for å skape engasjement og klikk.

5. Ta dere tid til fysiske møter

Men for å kunne forme og polere de spennende ideene trenger forskere og kommunikasjonsfolk gode og fysiske samarbeidsarenaer. Jeg har sett altfor mange kommunikasjonsfolk dra seg i håret over at de må forholde seg til informasjonsfattige forskerprofiler og sparsommelige oversikter over nyansatte og nystartede prosjekter. Og som stipendiat overhører jeg like mange samtaler der forskere uttrykker frustrasjon over statiske nettsider med oversikt over hvilke tjenester kommunikasjonsavdelingen tilbyr. Frustrasjonen er berettiget. Godt formidlingsarbeid oppstår ikke kun ved å studere oversikter på nettet eller sende e-poster.

Det er de fysiske møteplassene som skaper grobunn for godt formidlingsarbeid. Derfor må begge leire finne *tid* til slike møter som en del av sin arbeidshverdag. Ja, de er mer tidkrevende enn mailutvekslinger, men de er mer effektive.

For kommunikasjonsrådgivere betyr dette at dere må gå ut i fagmiljøene og gjøre

ekspertisen og infrastrukturen deres synlig for forskerne, slik at det er klinkende klart hva dere faktisk kan hjelpe dem med når det gjelder formidling, og hvem som kan bistå med hva.

Forskere på sin side må bruke slike anledninger til å informere om forskningen som foregår ved instituttet eller fakultetet, på en forståelig og ryddig måte for travle kommunikasjonsfolk. Dessuten er det vår plikt å holde egne personprofiler oppdaterte slik at det er mulig å finne ut hva vi faktisk forsker på til ulike tider, slik at de som kan gi oss formidlingsstøtte, har *noe* informasjon å forholde seg til. Uten oppdaterte forskerprofiler er vi kun et navn og en e-post-adresse for våre kommunikasjonskolleger.

6. Vær raus med hverandre

Etter noen år i gamet – på begge sider av bordet – har jeg bitt meg merke i at det eksisterer en viss «oss og dem»-dikotomi mellom forskere og kommunikasjonsfolk, der vi har mange tanker (og mistanker) om hverandres profesjonsutøvelse og verdier.

Begge yrkesgrupper må ta ansvar for å hindre at stereotyper får leve videre og feste seg: Kommunikasjonsfolk er ikke *bare* en viss type folk, og heller ikke forskere. Og selv om noen av oss dras mot academia fremfor kommunikasjonsyrket, er jeg et levende bevis på at man kan føle seg hjemme i begge verdener. Så vi er kanskje ikke så forskjellige likevel.

Et godt samarbeid mellom forskere og kommunikasjonsfolk krever en viss velvilje fra begge hold, og ikke minst god informasjonsflyt. Vi må vite hva som foregår på begge planer, og snakke oftere og mer om hvordan vi kan samarbeide. Men da må vi også ha respekt for hverandres særegenheter, tempo og mål.

Det er kun når vi velger å utøve en viss raushet overfor hverandre, at vi klarer å dra i samme retning.

For forskningsformidling er faktisk et av universitetenes og høyskolenes viktigste samfunnsansvar, og det ansvaret ligger ikke kun hos forskerne eller kun hos kommunikasjonsrådgiverne, men i møtene mellom dem.

Vi pyntar oss med tang

Kvindelige Studenters Sangforening (KSS) er det offisielle kvinnekoret til Universitetet i Oslo. KSS vart grunnlagt i 1895 og oppgjev på heimesida å vere det eldste akademiske kvinnekoret i verda. Der fortel koret òg om utstrekt aktivitet, mellom anna skal dei framføre Brahms rekviem saman med Den norske Studentersangforening til hausten.

Biletet er henta frå basen til Museum for universitets- og vitskapshistorie ved Universitetet i Oslo. Arkivteksten fortel at det lystelege punktnedslaget i historia til KSS er frå Sørlandsturneen sommaren 1932. Biletet er teke på Orrestranda på Jæren, og personane er: Sigrid Vogt, Grete Bonnevie, Ellen Bonnevie, Eva Jørstad, Hanna Njaa og Liv Lørsdahl.

Kva skal ein elles seie? At dei har pynta seg med tang. Og at DET var tider.

Foto: ukjend / Museum for universitets- og vitskapshistorie

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om forskning. De faste gjestene er John Peter Collett, **Helga Eggebø**, Oddveig Storstad og Lorenz Khazaleh.

Mi skam

I denne spalta har eg delt bransjeerfaringar med analyseangst, skrivesperre, revisjonssmerter og kjensla av å ikkje vera god nok. Mange har fortalt meg at dei kjenner seg igjen, og andre har kome med forslag: «Løsningen? Kanskje å si til seg selv at 85 prosent er bra nok?» (Aage Rognsaa i *Kunsten å formidle forskning. En skriveguide for fagfolk.*)

Variantar av det spørsmålet har eg stilt meg sjølv mange gonger. Kvifor kan eg ikkje berre ta litt meir lett på desse jamlege (ned)vurderingane som livet i academia byr på?

Det er 15 år sidan no. Eg stod i gangen på SV-fakultetet og var klar for munnleg eksamen. Dette var avslutninga på seks år med høgare utdanning, og det skulle bli ein stor dag! Eg venta ein toppkarakter på masteroppgåva, men prøvde å innstilla meg på at det også kunne bli B.

Eg hadde planen klar. Neste steg var å bli doktorgradsstipendiat, deretter førsteamanuensis eller forskar i instituttsektoren og til slutt professor. Eg hadde allereie søkt ein stipendiatjobb, og fekk eg ikkje den, fekk eg nok den neste.

Eg tenkte på framtida då døra gjekk opp og den eksterne sensoren gav meg ein lapp i handa. Der stod bokstaven C. Ei kjensle av uverkelegheit hogg i kroppen. Noko var fullstendig gale, men

blyantskrifta var ikkje til å ta feil av. Det var som om underlaget vart drege vekk under føtene mine, verda krengde, og plutselig var det ein rar distanse mellom meg og verda.

«Vil du ha nokre minutt før du kjem inn?» spurde sensor. Eg hugsar ikkje om eg greidde å svara, men det var openbert at eg trong det. Eg stod i gangen i det uverkelege, prøvde å samla meg og få sjokkbølgjene under kontroll. Eg sa til meg sjølv at eg skulle gå inn og snakka meg opp til ein B. Det skulle eg greia, og det var godt nok for stipendiatjobben.

Eg forsvarte meg så godt eg kunne, men det var som å gå i sand og sirup. Til slutt avrunda sensorane det heile. «Me ser at du prøver hardt, men det hjelper ikkje. C-en blir ståande.» Eg gjekk ut av rommet med ei kjensle av det var ein usynleg vegg – ei glasklokke – mellom meg og resten av verda, og bak den veggen var eg heilt åleine.

«Du har ikkje forskarpotensial. Du er ingen forskar.» Orda til sensorane vart sitjande fast i kroppen. Var eg ikkje forskar? Kven var eg då? Det var jo forskar eg skulle bli, det hadde eg visst sidan byrjinga av studietida. Eg hadde alltid vore flink, og identiteten og meininga med livet var for meg tett knytt til det å vera fagleg dyktig. Men alt eg trudde eg visste om meg sjølv og verda,

viste seg altså å ikkje stemma.

Eg fekk avslag på jobben på grunn av det formelle kravet om B eller betre på oppgåva. Trass i at dei likte prosjektskildringa og gjerne ville ha meg i jobben. Eg hadde levd på ei løgn, og no hadde eg heller inga framtid.

Vener, kollegaer og familie kom med mange spennande innspel til kva eg kunne bli i livet når døra til forskarverda hadde lukka seg, men det var ingenting eg hadde lyst til, ingenting som dempa kjensla av at alt var meningslaust.

Og så var det skamma. Eg skamma meg over at eg hadde vore hovmodig og teke toppkarakteren som ei sjølvfølge. Eg skamma meg over oppgåva eg hadde skrive. Eg skamma meg over at eg ikkje hadde forskarpotensial. Men mest av alt skamma eg meg over mine eigne kjensler. Eg skamma meg over at eg var heilt knust. «Typisk flink pike å grina over ein gjennomsnittskarakter. Patetisk. Kan du ikkje berre ta deg saman og finna på noko anna å gjera i livet, slik så mange andre har måtta gjera når dei møter ei stengd dør? Patetisk!» gnog ei stemme inni meg opp att og opp att.

Hausten 2007 fekk eg ei overraskande melding om at dei likevel ville tilby meg stipendiatjobben. Dei syntest prosjektskildringa var veldig god, og oppgåva var i alle fall god nok til at dei ville gje meg sjansen. No er det nesten ti år sidan eg disputerte, eg fyller snart 40 og tittelen «research professor» er kanskje like om hjørnet. Men skamma over både hovmodet og sårbarheita – over at eg ikkje berre kan ta litt lett på det – ber eg framleis med meg.

AV **HELGA EGGEBO**,
seniorforskar ved
Nordlandsforskning

**«Du har ikkje forskarpotensial.
Du er ingen forskar.»**

En mangfoldig og stabil sektor

Arbeidsdelingen mellom institusjonene er stabil selv etter tjue år med reformer, institusjonsoppyrkk og sammenslåinger. Vår nye analyse viser at sektoren er mangfoldig, skriver Sveinung Skule.

INSTITUSJONER: Universiteter og høyskoler jobber akkurat nå med sine høringsuttalelser til finansieringsutvalgets (eksperutvalg satt ned av Kunnskapsdepartementet og ledet av Siri Hatlen, red.anm.) forslag om nytt finansieringssystem. Et viktig formål med utvalgets forslag er å legge til rette for mangfold og målrettet arbeidsdeling i sektoren. Men hvordan ser dette ut i dag? Har mange år med felles resultatbaserte indikatorer ført til redusert mangfold og mer ensretting, slik finansieringsutvalget frykter? Vår nye analyse tyder ikke på at sektoren preges av lite variasjon. Den viser snarere en mangfoldig sektor, både faglig, geografisk og i institusjonenes forvaltning av sitt samfunnsansvar – og en forbausende høy stabilitet.

Tre hovedgrupper institusjoner

Da hovedtrekkene i dagens finansieringssystem ble innført som del av kvalitetsreformen i 2002, kunne vi enkelt dele inn institusjonene i universiteter og høyskoler, og de representerte tydelig forskjellige institusjonstyper eller institusjonsprofiler. I dag har mange høyskoler blitt universiteter, og mange institusjoner er

AV **SVEINUNG SKULE**, direktør i Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse

slått sammen. I årets tilstandsrapport for høyere utdanning har vi benyttet en algoritme for å sortere institusjonene i mest mulig homogene klynger på grunnlag av institusjonelle nøkkeldata. Resultatene av analysen viser at hovedgruppene av institusjonsprofiler til forveksling likner institusjonslandskapet for 20 år siden, selv om strukturendringene også har satt noen spor i arbeidsdelingen. Én gruppe er de eldste breddeuniversitetene, men uten UiT Norges arktiske universitet, som i denne analysen plasserer seg i gruppe to med nye universiteter og gjenværende høyskoler. Den tredje identifiserte gruppen består av de mest spesialiserte institusjonene, som for eksempel Norges Handelshøyskole, Norges idrettshøgskole og Kunsthøgskolen i Oslo.

Forskning

Den største forskjellen mellom gruppene gjelder forskning. Den første gruppa, NTNU,

Universitetet i Bergen (UiB) og Universitetet i Oslo (UiO), har en betydelig større tyngde på forskningsfeltet enn både statlige høyskoler og nye universiteter. Selv om nye universiteter har styrket seg på forskning, har de fortsatt mer til felles med de gjenværende statlige høyskolene. De tre breddeuniversitetene står for nesten 70 prosent av avlagte doktorgrader og om lag 60 prosent av publiseringspoengene i sektoren, mens de bare står for 30 prosent av studentene. Til sammen mottar de tre mer enn 70 prosent av all ekstern finansiering for Forskningsrådet og EU. Den dominerende rollen innen forskning er i tråd med hvordan

disse institusjonene vektlegger forskning generelt og grunnforskning spesielt i sine strategier.

Samfunnskontakt

Derimot skårer de statlige høyskolene og nye universitetene høyere på variabler som måler *samfunnskontakt*, noe som stemmer godt overens med de ambisjonene de gir uttrykk for i strategiene sine. Høyskolene og de nye universitetene legger i strategiene gjennomgående stor vekt på den regionale rollen og samspillet med lokalt og regionalt arbeids- og samfunnsliv. De har i større grad et utdanningstilbud som eksplisitt retter seg mot folk som er i arbeid, og de vektlegger anvendt forskning og utviklingsarbeid heller enn grunnforskning.

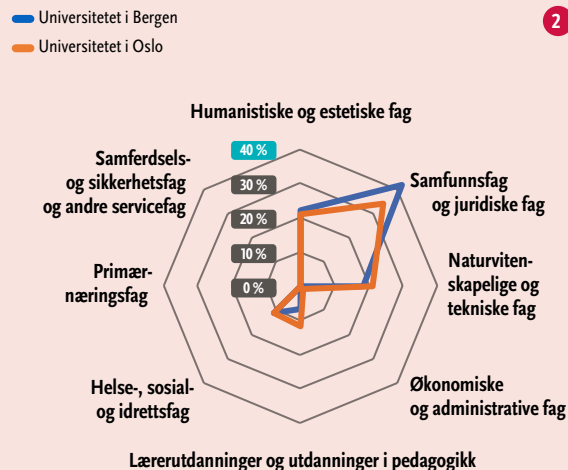
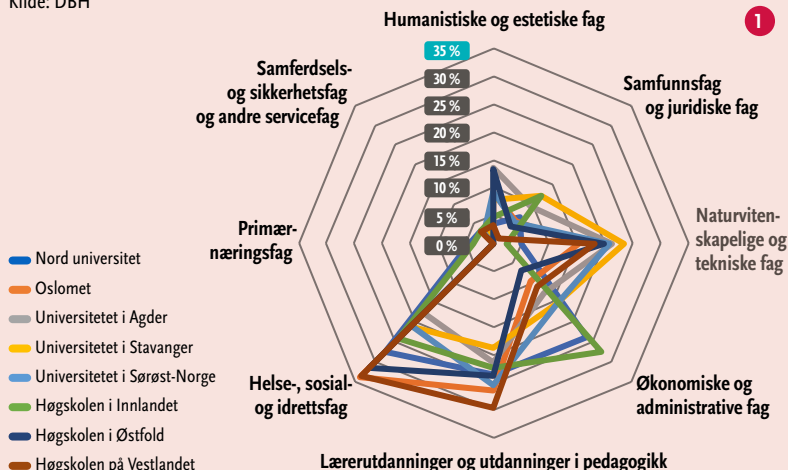
Historisk arbeidsdeling

Sporene etter den historiske todelingen i høyere utdanning

«De tre breddeuniversitetene står for nesten 70 prosent av avlagte doktorgrader og om lag 60 prosent av publiseringspoengene i sektoren.»

Figur 1–3 Registrerte studenter per fagfelt. Andel av registrerte studenter per institusjon. Prosent.

Kilde: DBH

blir enda tydeligere når vi sorterer institusjonene etter faglig profil på utdanningen. Figurene under viser forskjellene.

UiB og UiO har en nærmest identisk faglig profil, (figur 2) mens NTNU og UiT begge har både tradisjonelle høyskoleutdanning og breddeuniversitetenes disiplinutdanninger (figur 3). De statlige høyskolene og de nye universitetene har langt på vei sammenfallende faglige profiler på utdanningstilbudet. Her er tyngdepunktet profesjonsutdanning innen lærerutdanning, helse- og sosialfag og ingeniørfag (figur 1).

En ny mellomposisjon

Selv om institusjonene i dag på mange måter fortsatt kan grupperes etter historiske skillelinjer, er bildet også blitt noe mer nyansert, særlig innad i gruppen høyskoler og nye universiteter. Institusjonene som først endret status fra statlig høyskole til universitet på 2000-tallet, Universitetet i Agder (UiA) og Universitetet i Stavanger (UiS), skiller seg fra andre institusjoner i denne gruppa. Både statistikk og institusjonsstrategier indikerer at disse institusjonene særlig på forskningsområdet ligger nærmere de opprinnelige og forskningstunge universitetene. De kan sies å innta en mellomposisjon, noe som i seg selv representerer en ny type mangfold i den høyere utdanningssektoren.

Nasjonal vs. regional

Med så sterke fellestrekk som de statlige høyskolene og nye universitetene har i utdannings-tilbudet sitt, står de likevel først og fremst for en geografisk arbeidsdeling. For de fleste institusjonene i denne gruppen er nedslagsfeltet i hovedsak lokalt eller regionalt. De opprinnelige universitetene og de faglig spesialiserte institusjonene, derimot, tilbyr utdanninger som langt færre institusjoner tilbyr, og de får dermed en mer nasjonal rolle.

Samlet sett viser analysene våre en sektor med høy stabilitet, vel så mye preget av historiske forhold som av de siste tiårenes store strukturelle og organisatoriske endringer. Tjue år med felles lov og felles finansieringssystem, muligheter for institusjonsopprykk og en rekke fusjoner på tvers av tidligere etablerte institusjonskategorier har ikke endret hovedbildet av institusjonslandskapet.

Har sektoren det mangfoldet og den arbeidsdelingen samfunnet trenger? Hva slags styrings- og finansieringssystem trenger vi dersom finansieringsutvalgets mål om å videreutvikle mangfoldet skal realiseres? Når stabiliteten i arbeidsdelingen er så høy gjennom en periode med så store endringer, virker det rimelig å konkludere med at dette mønsteret vil dominere sektoren også framover, med mindre det gjøres kraftfulle styrings- og finansieringsgrep.

Har vi forsket nok?

Forskningsmiljøene har mobilisert etter ønske fra myndighetene, og så kommer en bråbrems, skriver Carina Hundhammer.

AV CARINA HUNDHAMMER, leder for høyere utdanning og forskning i Abelia, Foreningen for kunnskaps- og teknologibedrifter i NHO

FORSKNING: I Hurdalsplattformen er ordet utdanning nevnt 81 ganger, innovasjon 17 ganger og forskning 13 ganger. Er det mulig at Norge nå kan ta et hvilekjær i forskningen, at vi nå kan ta noen år med redusert aktivitet i miljøene og allikevel klare den store omstillingen vi må gjøre for å opprettholde velferdsstaten for ... folk flest? Et hvilekjær for norsk næringsliv og offentlig sektor noen år vil sikkert være greit, eller?

selv om de har hatt stor suksess i Horisont Europa og henter nesten 40 prosent av midlene Norge får, fra samarbeidet med EU.

«Det er ikke behov for et hvilekjær.»

Et sidespor

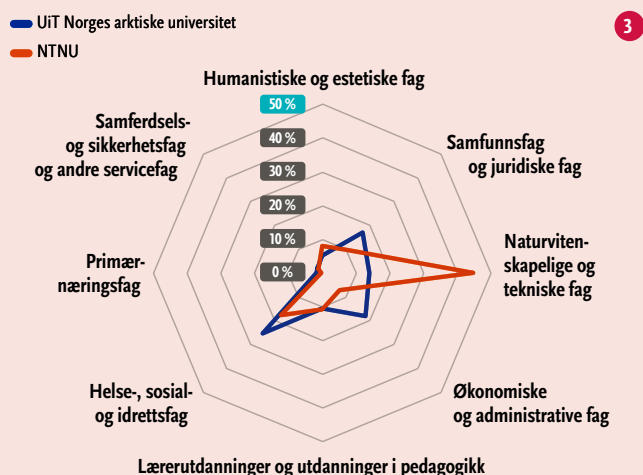
Vi nærmer oss en demografi der Norge har flere 67-åringer enn 16-åringer, der klimaet roper kode rød, der kompetansegapet i næringslivet er enormt, og der Norge har like stort energibehov som tidligere. Utfordringene står i kø, og da blir dagene etter revidert nasjonalt budsjett et paradoks. Forskningsmiljøene har mobilisert etter ønske fra myndighetene, og så kommer en bråbrems. Forskningsrådet prøver å finne skadelindrende tiltak, mens politikerne med ansvar ser ut til å bry seg mer om spisset retorikk enn å komme med konstruktive løsninger. Retorikken minner ikke om ansvarlig drift av egne ansvarsområder. Eksempler fra regjeringspolitikere som ler bort såkalt jålete og dekadente prosjekter og henviser til «kredittkort» og «luksusfelle», minner lite om respekt for andre rundt seg, inkludert sine egne ansatte i etatene man har ansvar for. Dette er et sidespor om behovet for forskning som det er vanskelig å forstå.

Det er ikke behov for et hvilekjær, men gode løsninger for norsk forskning for fremtiden. Og da må man bort fra sidesporet politikerne har valgt for retorikk. Jeg prøver å lære mine barn i barneskolen dyden av folkeskikk og respekt for alle menneskene rundt seg. Måten dette blir gjort på nå, vil stå til stryk.

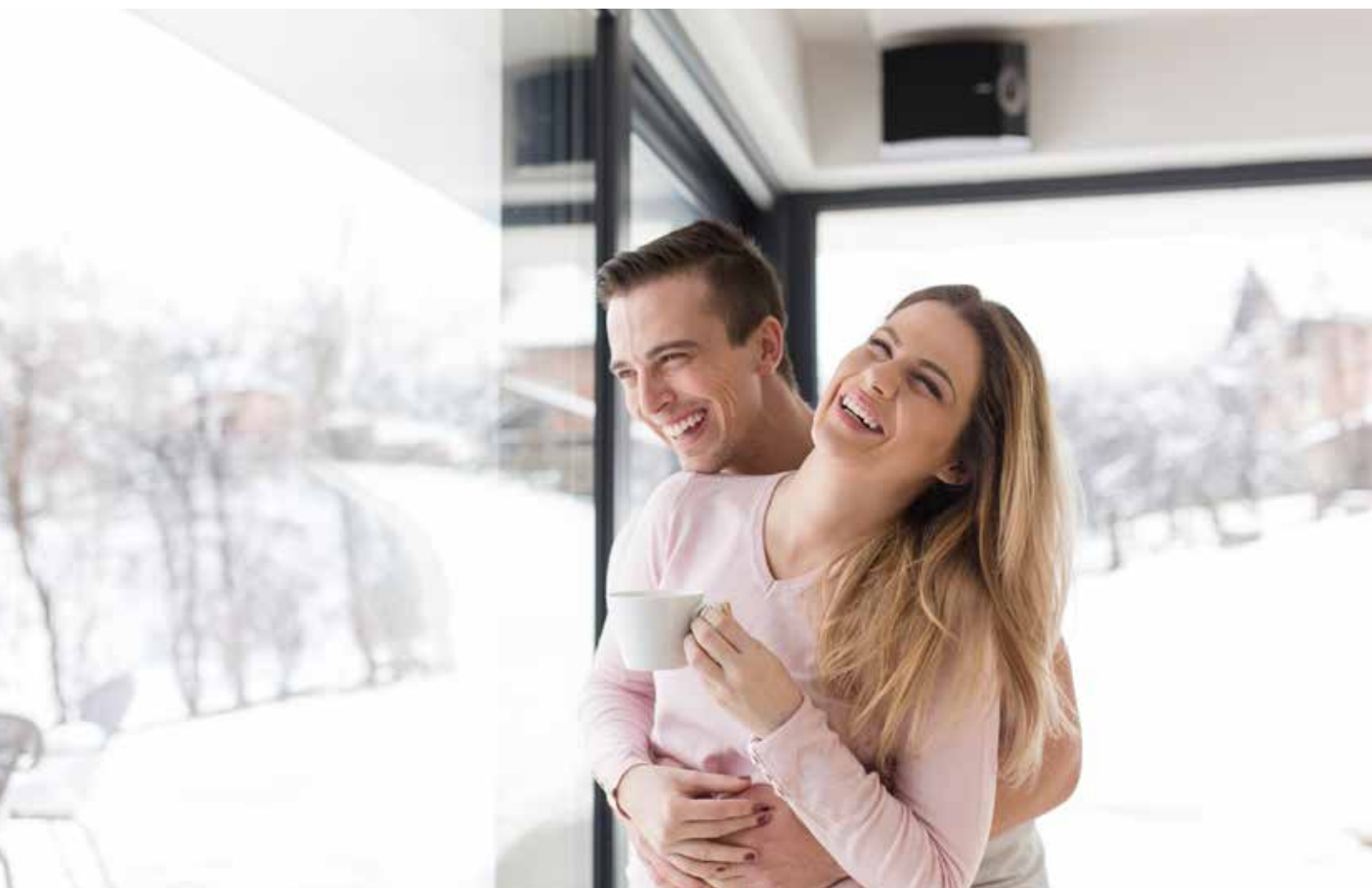
Hvilekjær

Resten av verden og Europa satser massivt på det grønne og digitale skiftet. EU er nå motoren når det kommer til det grønne og digitale skiftet. Horisont Europa er verktøyet som skal få fart i kunnskapsgrunnlaget for å ta oss over i et bærekraftig samfunn i 2050. I Norge ser det nå ut til at aktiviteten planlegges redusert. For eksempel har det vært kuttet i IKT-forskningen fra Kommunal- og distriktsdepartementet de siste årene. Det betyr at kunnskapsbatteriet for det digitale skiftet bygges ned her i landet. Nå skal også Forskningsrådet trappe ned aktiviteten. Aktørene som har fått tildelt midler, skal redusere tempoet. Hensikten er å rydde opp i satsingene som har hatt for høyt tempo, selv om dette har vært et forsøk på å nå målene som er nedfelt i dagens Langtidsplan (LTP) for forskning og høyere utdanning.

Det er derimot viktig at ambisjonene opprettholdes i revideringene av LTP høsten 2022. Forskningsinstituttene er helt avhengig av konkurranseutsatte midler i Forskningsrådet og EU. De har helt siden etterkrigstiden bygget kunnskap med og for næringslivet. Nå er de satt i en vanskelig situasjon. Instituttene vil måtte redusere aktiviteten både nasjonalt og internasjonalt

forsikring - trygghet for deg og dine

Har du tatt forsikringssjekken?

Både store og små forandringer i livet har betydning for forsikringene dine. Kanskje du nylig har kjøpt deg hund, byttet bolig, giftet deg eller fått barn? Er det lenge siden sist du tok en gjennomgang?

Husk at Forskerforbundets forsikringskontor er der for deg!

Ta kontakt med oss i dag for en uforpliktende gjennomgang av ditt forsikringsbehov.

Ny hovedtariffavtale i staten

Unio stat gikk inn i årets lønnsforhandlinger med mål om en ny, felles tariffavtale med Akademikerne. Denne avtalen er nå en realitet. Unio og Akademikerne avtale blir den største avtalen i statlig sektor, og vil omfatte om lag 75.000 statsansatte.

– Vi er glade for å ha landet en ny avtale. Vi har hatt et godt og konstruktivt samarbeid med Akademikerne under forhandlingene og meklingen, og gleder oss til å fortsette det samarbeidet ute i virksomhetene, sier Unio stats forhandlingsleder Guro Lind, og fortsetter:

– Målet har hele tiden vært å sikre bedre lønnsutvikling for utdanningsgruppene i staten, og en ny avtale er et viktig skritt på veien. Ikke minst vil avtalen sikre Unio større handlefrihet over lønsmassen til våre medlemmer.

Spørsmål og svar om ny tariffavtale

Det er naturlig at tillitsvalgte og medlemmer har spørsmål knyttet til avtaleskiftet. I en lengre artikkel på våre nettsider har vi forsøkt å svare på noen ofte stilte spørsmål om den nye hovedtariffavtalen. Et eksempel: Betyr dette slutten på generelle tillegg og en overgang til individuell lønnsdannelse?

Svaret på det er nei. Det vil fortsatt være kollektiv lønnsdannelse, men den vil skje lokalt. Det vil si at det er de tillitsvalgte og arbeidsgiver ved den enkelte virksomhet som forhandler om lønnsøkning – både generelle tillegg, gruppevis tillegg og individuelle tillegg. Fordelen med lokale, generelle tillegg er at de gir større mulighet til å skreddersy tillegg til behovene ved den enkelte virksomhet. Det vil fortsatt være mulig å gi lokale generelle tillegg i prosent. Les flere spørsmål og svar på forskerforbundet.no.

Løsning i KS-oppgjøret – men lærerne sier nei

Det ble ingen samlet Unio-streik i kommunene etter at flertallet av forbundene i Unio kommune aksepterte meklerens skisse til løsning. Utdanningsforbundet valgte imidlertid å stemme blankt.

– Skissen slår veldig ulikt ut for Unios medlemsorganisasjoner. Den skissen som ble fremlagt var akseptabel for andre Unio-forbund. Jeg har respekt for at andre av Unios medlemsorganisasjoner har valgt å akseptere. Samtidig må jeg konstatere at KS aktivt presser fram en unødvendig konflikt med lærerne, sa forhandlingsleder Steffen Handal som også er leder i Utdanningsforbundet.

Utdanningsforbundets sentralstyre sa seinere enstemmig nei til resultatet, og dermed blir det lærerstreik i juni. De andre lærerorganisasjonene Norsk lektorlag (Akademikerne) og Skolenes landsforbund (LO) har også sagt nei til KS-oppgjøret og går ut i streik.

Løsning i lønnsoppgjøret i Oslo kommune

Unio har kommet til enighet med Oslo kommune. Oppgjøret har en økonomisk ramme som er på linje med det som er gitt i kommunesektoren ellers og i staten. Løsningen kom over ett døgn på overtid.

I meklerens forslag til løsning i Oslo er rammen 3,84 prosent. Alle får et generelt tillegg på 3,71 prosent på lønnstabellen, minimum 18.800 kroner, med virkning fra 1. mai.

Unio krevde i år også særskilte lønnsmessige tiltak (justeringer) som skulle prioritere høyskole- og universitetsutdannede. Men dette ville ikke Oslo kommune innfri. Det blir heller ikke lokale forhandlinger i Oslo.

RNB: – Stortinget må rydde opp

Forskerforbundet har sendt skriftlig innspill til Finanskomiteens behandling av revidert nasjonalbudsjett. Debatten har rast etter at forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe kastet styret i Norges Forskningsråd. Forskningsrådet har nå forberedt kutt på 842 millioner kroner som følge av regjeringens krav om endret økonomistyring. Forskerforbundets leder Guro Lind advarer Stortinget om konsekvensene.

– Slike kutt vil sette viktig forskning på vent og forsinke arbeidet med omstilling og samfunnsutvikling. De vil ramme prioriterte forskningsprosjekter, som har kommet gjennom et meget trangt nåløye og som skal oppfylle målene i langtidspanen Stortinget selv har vedtatt. Som satsinger innenfor klima, innovasjon og grunnforskning, sier Lind.

RNB: Kritisk til viking-kutt

I revidert nasjonalbudsjett er det flere store byggeprosjekter som settes på vent, eller reduseres. Mest alvorlig er et varslet kutt i bevilgningen til Vikingtidsmuseet, på om lag én milliard kroner. Flere partier er kritiske til dette kuttet. Det er også Forskerforbundet.

– Vikingtidsmuseet forvalter en uerstattelig del av norsk historie, og vi har en sterk forpliktelse som samfunn til å ta godt vare på denne kulturarven. Det er selvfølgelig viktig med nøysom pengebruk, men vi kan ikke risikere å spare oss til dødelagte viking-skip, sier Forskerforbundets leder Guro Lind.

Fakta om Forskerforbundet

- **Forskerforbundet** er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.
- **Forskerforbundet** har over 24 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.
- **Forskerforbundet** arbeider for høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

Kurs og seminarer

Tillitsvalgtopplæring og seminarvirksomhet tilhører vår kjerneaktivitet, og er en viktig forutsetning for arbeidet i Forskerforbundet. I år tilbyr vi en kombinasjon av kurs med fysisk oppmøte og digitale kurs/webinar. Alle med verv i lokallag og foreninger kan melde seg på våre kurs og seminar. Følg med på våre nettsider for oppdatert kursprogram: forskerforbundet.no/kurs.

Verv en kollega

Kjenner du noen som kan bli medlem i Forskerforbundet? Verv en kollega i dag og få vervepeng som kan tas ut i form av gavekort. Jo flere du verver, jo mer får du i premie: 500 kr. for ett nytt medlem, 1 500 kr. for to, og deretter 500 kr. for hvert ekstra medlem du verver. På Min side finner du oversikt over dine vervinger og din poengsaldo.

FORSKER FORBUNDET

Følg oss!

facebook.com/forskerforbundet
twitter.com/Forsker

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2022–2024: Guro Elisabeth Lind, Oslo universitetssykehus (leder), Kristian V.E. Mollestad, Presteforeningen (nestleder), Ann Cecilie Bergene, NIFU, Kristin Lofthus Hope, Høgskulen på Vestlandet, Belinda Eikås Skjøstad, Universitetet i Oslo, Tord Mjøsund Talmo, NTNU, Hugues Verdure, UIT Norges arktiske universitet, Tony Burner, Universitetet i Sørøst-Norge (1. vara), Bente Ovødie Skogvang, Høgskolen i Innlandet (2. vara), Brynjar Kulset, Nasjonalbiblioteket (3. vara). **SEKRETARIATET:** GENERALSEKRETÆR: Birgitte Olafsen.

STAB: Kommunikasjonsleder Lars Kolltveit. **ARBEIDSLIVSAVDELINGEN:** avdelingssjef Bjørn T. Berg, fagsjef Jorunn Dahl Norgård, rådgiver Gisle Fuhr, spesialrådgiver Jon Wikene Iddeng, spesialrådgiver Åshild Olaussen, forhandlingssjef Jorunn Solgaard, spesialrådgiver Andreas Christensen, forhandler Brit-Toril Lundt, spesialrådgiver Lene Ståhl, fagsjef/advokat Ann Turid Opstad, advokat Christoffer Hjelde, advokat Eirik Kollerøy, advokat Hildur N. Nilssen, advokat Mariann Helen Olsen, advokat Asmund Riegels. **ORGANISASJONSAVDELINGEN:** organisasjonssjef Joar Flynn Jensen, seniorrådgiver Nina Fjeld, seniorrådgiver Brit Helen Hesselberg, rådgiver Rita Kvæl, informasjonsleder Unn Rognmo. **ADMINISTRASJONSAVDELINGEN:** administrasjonssjef Kjetil Mørk, arkivleder Kristine K. Brox, seniorrådgiver Aina Nilsen, rådgiver Ane Rinnaas Skuseth, konsulent Marit Sømmer, IT-rådgiver Øyvind Åsebøstøl, seniorrådgiver/seniorcontroller Lina Haugland, rådgiver HR & lønn Elisabeth Johansen, rådgiver/controller Sofie Myrland Kjellgren, fagansvarlig medlemsservice Linda Pettersson, konsulent Trinelise Aikio, konsulent Hans Askildsen, seniorkonsulent Tore Sandnes

Uravstemning om forhandlingsresultatet i staten

24. mai 2022 ble Unio stat enige med staten om lønnsoppgjøret i statlig sektor. Årets oppgjør er et hovedoppgjør, og Unio forhandlet derfor om både lønn og om innholdet i hovedtariffavtalen.

Den økonomiske rammen for lønnsoppgjøret ble på 3,84 prosent.

I tillegg forhandlet Unio stat fram en ny hovedtariffavtale i staten, sammen med Akademikerne.

Lønnsoppgjøret skal nå på uravstemning til alle Unios medlemmer i statlig sektor.

Det er mulig å stemme fra 10. juni til 20. juni. Alle vil få tilsendt epost/sms med

påloggingsinformasjon, samt et uravstemningsdokument med mer informasjon om hva forhandlingsutvalget anbefaler.

I henhold til reglene i Hovedavtalen, er uravstemningen bindende dersom et flertall av de stemmeberettigede har stemt for eller mot forslaget. Det er det samlede stemmetallet i hele Unio stat – og ikke i hvert enkelt forbund – som avgjør.

Ved et ja i uravstemningen, fortsetter arbeidet med lokale lønnsforhandlinger.

Ved et nei, går Unio ut i streik i staten.

Dere kan lese mer om forhandlingsresultatet på Forskerforbundets nettsider.

Vi håper så mange medlemmer som mulig deltar i uravstemningen.

I de øvrige tariffområdene er det ikke uravstemning denne våren.

3,84

Å være i mekling er en langsom øvelse. Når fire hovedorganisasjoner, en arbeidsgivermotpart og et meklerapparat skal diskutere seg gjennom detalj etter detalj i avtaleverket, går timene. I år var meklingen i staten særlig tøff. «Jævlig vanskelig», kommenterte den ellers sindige riksmekler Mats Ruland til VG underveis. Da alle til slutt var enige, var klokken seks tirsdag kveld. 18 timer på overtid av den opprinnelige meklingsfristen.

Tålmodig utålmodighet

Lønnsforhandling og mekling er tålmodighetsprøver. Det må til når målet er en avtale mange parter skal kunne leve med. Men når det gjelder lønnsutviklingen til de langtidsutdannede, er min tålmodighet slutt for lenge siden. Nettopp denne utålmodigheten var utgangspunktet for årets lønnsforhandlinger i både staten, kommunesektoren og Oslo kommune. De langtidsutdannede i offentlig sektor har sakte akterut sammenlignet med tilsvarende grupper i det private. I staten har dessuten ansatte med korte utdanninger hatt vesentlig høyere lønnsvekst enn dem med mastergrad eller forskerutdanning. Utdanning lønner seg ikke i staten. Også lønnsveksten i industrien har de siste årene vært klart høyere enn i det offentlige. Mens stats- og kommuneansatte har vært lojale mot frontfagsrammen, har industrien bevilget seg tillegg de offentlig ansatte ikke har sett snurten av.

Derfor måtte årets oppgjør ha motsatt fortegn. I år måtte offentlig sektor havne på riktig side av frontfagsrammen. Og det gjorde vi.

Utvidet ramme

I år oppnådde offentlig sektor en ramme på 3,84 prosent, mot frontfagets 3,7. Det er en viktig seier for Forskerforbundet og for hele Unio. Vi har presset hardt på for at frontfaget skal benyttes slik partene ble enige om i 2013. Nemlig som en norm over tid, og ikke som et rigid tak i hvert enkelt oppgjør. Det var viktig for å unngå streik i årets oppgjør. Men det var også viktig for å opprettholde oppslutningen om frontfaget. Årets resultat betyr ikke at etterslepet fra de siste årene er tatt igjen i et jafs. Det er langt igjen. Men oppgjøret markerer et brudd med den negative utviklingen vi har sett de siste årene. Det er noe å bygge videre på.

En styrket forhandlingsposisjon

I staten har vi også posisjonert oss på andre måter mot neste oppgjør. Vi har inngått en ny, felles avtale med Akademikerne for å være i best mulig posisjon til å løfte de langtidsutdannede i staten i de neste lønnsoppgjørene. Vi har sikret oss bedre kontroll med vår egen lønnsmasse, og vi har kommet oss ut av en avtale som i de siste oppgjørene har gitt oss svært liten drahjelp. Nå har vi større handlingsrom og frihet til å gjøre de prioriteringene som passer våre medlemmer best. Vår neste oppgave er å forberede oss til de lokale lønnsforhandlingene. De blir viktige i år. I staten skal hele potten fordeles lokalt. Det betyr at de lokale tillitsvalgte får enda større

AV GUO ELISABETH LIND,
leder i Forskerforbundet

«I år oppnådde offentlig sektor en ramme på 3,84 prosent, mot frontfagets 3,7. Det er en viktig seier for Forskerforbundet og for hele Unio.»

ansvar og frihet. Det passer Forskerforbundet godt. Vi har et meget kompetent og erfarent tillitsvalgtsapparat som kommer til å passe på medlemmenes interesser på en strålende måte. Selv om potten fordeles lokalt, er den kollektive lønnsdannelsen like viktig som før, med generelle tillegg og gruppetillegg som bærende elementer. Og Unios og Forskerforbundets lønnspolitikk ligger fast: Utdanning, kompetanse, ansvar og risiko skal lønne seg.

Urvstemning

Opgjøret i staten skal nå på uravstemning til alle Unios medlemmer i statlig sektor. Jeg håper våre medlemmer stemmer ja. Hvis ikke går Unio alene ut i streik i staten. Men det viktigste er at så mange som mulig deltar i uravstemningen. For trepartssamarbeidet er en bærebjelke – i både arbeidslivet og selve demokratiet vårt.

Forskerforum i digital utgave

- Forskerforum kan også leses på nettbrett og mobiltelefon
- last ned appen Forskerforum gratis fra App Store eller Google Play
- kan leses uten å være tilkoblet nett
- gir en god leseropplevelse

Forskerforum der du er!

